

A SZEGEDI

KEGYES TANITÓRENDI

NAGY-GYMNASIUM

É V K Ö N Y V E

185⁷/₈-ik tanévre.

SZERKESZTÉ

NAGY MÁRTON,

NAGYGYMNASIUMI IGAZGATÓ.

SZEGEDEN,

NYOMTATTA BURGER ZSIGMOND.

1858.

T a r t a l o m:

A tanulók előmenetele. *Értekezés.*

Iskolai tudósítások:

I. Tanárikar, tantárgyak.

II. Tanodai bizottmány.

III. Püspöki biztosok

IV. Az előadott rendes tantárgyak.

V. Rendkívüli tantárgyak.

VI. Taneszközök.

VII. 185⁶/₇-ki tanévben tartott érettségi vizsgák eredménye.

VIII. A szegedi nagy-gymnasiumhoz kötött ösztöndíjak.

IX. Kivonat az 185⁶/₇-ki és 185⁷/₈-ki jegyzőkönyvekből.

X. A második félévi vizsgálatok rende.

XI. A kjdolgozási föladatak.

XII. A tanoda belső állapota.

XIII. A tanoda külső állapota.

XIV. Tanév folytán érkezett fontosabb rendeletek kivonata.

XV. A gymnasiumi ifjuság névjegyzéke.

Figyelmeztetés.

PAEDAGOGIAI JEGYZETEK.

V.

A tanulók előmenetele.

Már említök, hogy a tanítás sikerét nem egyedül a tanár eszközölheti; föltételezi az, még pedig teljes mértékben, a tanonc igyekeztét is mind az előadás alatt, mind azon kívül. Sokat elmondánk már az elsőről, de még nem mindent: azonban, minthogy az ember napjai számítvák, tanoncoknak is, kell, hogy némelyeket följegyezzünk; mert hiszen azokért vannak a tanítók és vezetők, kik föláldozánk értünk minden mozzanatát, hogy azok számára is hagyjunk fel olyakat, melyek nyomán talán okulva többen boldogulhatnak.

De míg célunk felé törekedünk, bevezetjük olvasóinkat a szülei tisztos körökbe, mint kiknek első előkészítőknél kellene lenni — a tanoncokat illetőleg — az iskolára és így magzataik első tanítóiknak.

Nehéz e föladat, a mesterségek legnehezbike — ars artium, et scientia scientiarum; de mennél nehezebb valami, annál szebb, annál becsesebb annak végrehajtása. Nehéz az idomtalan márványból csinos szobrot, a puha agyagból szebbnélsebb edényeket készíteni, de annál fönségesebb. Mennyivel szebb a csecsemőből, kit a Mindenható saját lelkével ihletett meg, de ki anyai ápolás s apai vezetgetés nélkül csak mint haszonvehetlen gyom nő fel, gondos felügyelet mellett lelki s testileg ép embert előképezni annyira, hogy a szülék által reá fordítandó előgond ügyes nevelők s tanítók által jó sikert ígérőleg folytathassék s kedvező eredményel bevégeztethessék.

* * *

Az iskolai képzés nem tenyészhetik e nélkül. Csak vállvetve a szülékkel történhetik igazán; a házi képzésnek összhangzani kell az iskolai képzéssel. Ezt pedig eleve kell hogy megelőzze már a házi előképezés. Mert hogy a tanár a gyermek szellemi erejét fokozatos tanítás által fejleszthesse, a gyermeknek a tanulás iránti szeretetet már a szülei házból kell magával az iskolába hoznia s azt ismét azon öntudattal hagyja el, hogy haza mentekor az iskolában hallottak vagy tanultakról szüleiüknek számot kell adnia. Csak is így lehetséges a jó alapot letenni a tanoncok előmenetelére, így lehetséges kibontakozni a hajlékony szívü gyermeknek a tudatlanságból s lassankint fejlődő lélekkel mindig munkásabbá lenni, a mint korukhoz képest fölebb és fölebb osztályoztatnak. Akkor az ügyes tanító, ki hivatását szereti, jelentékenynyé teheti magát hivatalában a tanonc-, szülék és minden előtt.

És mire bukkanunk? — Eltekintve azon kortól, melyet a gyermek a bölcsőtől azon korig játszva él le, melyben már elérve hiszi szüle az időt, hogy gyermekét, kit sokszor elég gondtalanul nevelt, — tisztelet a ritka kivételeknek — elvezesse azon korlátozott falak közé, hol a hajlékony indulatoknak egész más irány adatik, és átadja azon férfiúnak, kit ő azelőtt már kevésre tudott becsülni, mert fogalma sem volt azon legjelentékenyebb mesterségről, mely által talán egyetlen öröme emberré növeltethetik. Átadja a tanárnak, hogy ez minél előbb öntse bele a szükséges ismereteket, de hogy a vallás-erkölcsi viseletben — pedig nem ritkán annyira elütő — magát a kegyenc jobbitsa, szó sem történik; mert hiszen a vakon szerető szüle nem is látja fiában a hiányt, sőt nem ritkán ezt is erénynek, vagy, mit tudom én, minék nem tartja. Pedig mi szép, mi dicső, karöltve szeretett kedves gyermekeivel a fiatal rózsaošvényen visszasielve, átálmodni még egyszer az élet édes álmait. Mi örvendetes, mi dicső, gyermekeink erényeiben az emberiségre jóltevéleg hatva, elköltöztünk után is élni még a jobbak emlékezetében! Nevelni fiait a jámborság és emberi szeretetben, haszonvehető, tevékeny, ügyes férfiakká, — ki előtt e gyönyörézet ismeretlen, fog-e az általán a növelés előmozdítására tenni valamit? fogja-e más szülék és gyermekek kölcsönös köteleit megsérthetlenségnek tartani? (Eszmék A. J.) A tanár ismerve szent hivatásának föladatát, azt jó szivvel s még tisztább lélekkel megoldani igyekszik; de a szüle ház kártékony befolyásai, a hizelgések, hazudozások s kicsapongások folyton tartanak — és az iskola eszközje, hogy a tanonc előmenetele biztosittassék! A házi és iskolai maximák közti ellenkezések a tanári igyekezet minden gyümölcset fölemészti. Kérdezzük csak: honnan ered az iskolábani figyelmetlenség, a szórakozottság, mely a tanítás eredményét gyöngíteni szokta? Minthogy az a felfogást hátráltatja s bádgyattá teszi, sőt, mivel magát a tanárt kényszeríti minden pillanatban félbeszakítani az értelmezést, hogy a fegyelmet fentarthassa, vigasztalólag mondhatjuk rá mint tanárok a választ: a szüle ház az, mely e gyomot ülteté s naponta ápolgatja. A gyermek magában nem rossz, olyanná teszszük minmagunk. Iszonyu a benyomás melyet eszközöl a példa, melyet a kandi gyermek, mint ki különiséget tenni még nem képes, soha szemei elől téveszteni vagy emléjéből kivesszni nem hagy.

Kérdjük tovább: honnan az engedetlenség, fegyelmetlenség s az ezekből származó idegenkedés minden irányában, ki engedelmisséget követel? Ha tanárnak a tanoncok pajkoságaikkal kell küzdeni, vagy ha az csupa fegyelmi törvények fentartása miatt tanításhoz nem férhet, ennek is csak egyedüli forrása a házi fegyelemnek elgyöngülése, pedig egy mérsekelt képességü tanár sokat végezhet, ha iskolájában béke, rend, fegyelem és pontos engedelmisség uralkodik; de hol ezek meggyöngültek, óh, ott a legügyesebb tanár sem képes valami kielégítöt eszközölni. Bizonyosan, ha a nagyobb házakban úgy mint a kisebbekben fölállítandjuk a valódi rendet a növelésre nézve; akkor kell, hogy a tanár munkássága is eredményezőbb legyen, ép ez szükségeli a szüléknek is tehetségük szerinti együttműködését a tanítóval. Ellenkezöre példa csak elvéve találtatik. Igaz, hogy az apák sokoldalú elfoglaltsága némi akadályul szolgál gyermekeikkel foglalkozni, s nem is hajlandók a kevés órát, melyeket a házi körben napközött töltenek, a növelésre szentelni s a kevés időt gyermekeikkel inkább élvezni, de nem feddeni vagy büntetni szeretik. Az apa tehát azon ürügy alatt, miszerint a gyermek anyagi jövőjéről gondoskodjék, kihúzza magát a szellemi és erkölcsi növelés köteleességének teljesítése alól, mintha a gyermek jövője és valódi boldogsága nem azáltal biztosittatnék, hogy lélek és szivben erősödjék, mint hogy a mulékony vagyon annak számára őszhalmozassék. Ilyenek a valódi anyagi emberek, kik a szellemi öröm élvezet föl fogni vagy

nem akarják, vagy nem képesek. A növelési föladat tehát egyedül az anyáké maradna; de kik arra sem erkölcsi erő, sem akarattal nem bírnak. Azért is örömet kerülik a pillanatnyi kellemetlenséget s behunyják szemeiket gyermekeik hibái előtt. Nem szeretetből hagyják gyermekeiket szabad önkényökre, mert mutatánk már fel az előidőkből jeles szigorú anyákat, kik szerették gyermekeiket és a közjóra nagyobb áldozatot hozának, s igaz is: tetemes száma ama nagy férfiaknak, kiknek nevei tetteikkel a történelemben díszlenek, mikké lőnek, azt jobbadán édes anyjoktól nyert kedélyképzésnek köszönhetik; mert feledhetlenek és az élet minden viszonyaira elhatározó befolyásuak azon első benyomások, melyeket a vallásos érzelmű és tiszta kedélyű jó anya gyermeke keblébe olt; nem szeretetből hagyják mondom gyermekeiket szabad önkényökre, hanem lágyság és önkímélésből, s részben rangjukhoz képest illetlennek tartják azokat megfenyíteni. Pedig hogy semmi nem menti fel szüléket attól, hogy botlott vagy romlásnak indult gyermekeiket meg ne fenyítsék, ha nem vonatkozunk is az ősidőkből maradt példák vagy a szent lapok számos idézeteire, több fényes példát mutathatunk fel, melyek igazolják abbéli állításunkat, miként ép nem illetlen gyermeket szüle által rosza- gaért megfenyíteni, s nem mentetik fel a kötelességtől, mely gyermekben a roszt megfenyíteni vagy fenyítetni parancsolja. Növelőtársam beszéli, mikép egy főrangú apa, kinek fia ép az ő növelése alatt botrányos magaviselete által másoknak rossz példaul szolgált, teljes apai szigorsággal tüstént megfenyíteté, olvasatlanul, mint mondani szoktuk, ráveretvén a tizenkettőt azon meghagyással, hogy legkisebb botrányért imígyen fog meglakolni, mire azonban szükség nem leve, az apai szigor megeszközölte a kívánt hatást. — Egy más előkelő apa, kitől a tényt magától hallók, anyja irányában tanusított makacskodásaért már tizenöt éves fiát maga fenyíté meg igazi apai szigorral. És e fenyíték életre szolgáló volt, mert a dacos fiúból a legengedelmesebb ifjú vált, mi nem válandott, ha az apa talán gyöngédségből túl lépi a határt, mely közt kell hogy forogjon minden szülei kötelesség. És az apa mindig örömet emlékszik vissza a hatásra, melyet apai kötelességénél fogva ekkor fián gyakorlott. Még fényesebb példát hozunk fel egy királyi családból. A wales-i kis koronaherceg bizonyos alkalommal a királyi palota egyik teremének ablakában henyélve áll vala. Neki a föladott leckét kelle könyv nélkül tanulnia, de ő e helyett az ablakon a kertbe nézgelve ujjjaival játszogatótt az üvegtáblákon. Növelőnéje észrevevén a játszó kis herceget, barátságosan kéri őt, hogy inkább feladott tanulmányáról gondolkodnék. Mire a kis herceg tagadólag válaszolt. A növelőné pedig, akkor én önt, úgy mond, a szögletbe állítom. A kis herceg erre egész daccal: azért sem tanulok, sem a szögletbe állni nem fogok, mert én wales-i herceg vagyok; s még ezt mondja, lábaival egy üvegtáblát berug. Erre fölemelkedik ülőhelyéből a növelőné s mondja: uram, önnek tanulni kell, vagy a szögletbe állítom. Azért sem, mond a kis herceg, és egy második táblát rug be lábával. A növelőné csönget, jö a komornok, s ez által izeni a kis herceg atyjának Albert hercegnek, hogy kéreti, ha királyi fönsége hozzá jöni méltóztatnék, mivel fiának a kis hercegnek igen fontos dolgában ohajtna vele szólani. A jó indulatu atya azonnal jö s mindent, mi előfordult, magának elbeszéltet. Ezután kis fiához fordul s int neki, hogy ülne kis zsámolyára, mondván: ülj ide s maradj veszteg, míg visszajövök. Erre teremébe vonul az atya s hozza a szentirást. Most vigyázz, mond a kis hercegnek, mit mond sz. Pál apostol neked s hozzád hasonlóknak. Erre olvas (Galat. 4. 1. és 2.) „*Ezt mondom pedig: még az örökös kis gyermek, semmiben nem különbözik a szolgától, jóllehet mindennek ura legyen. Hanem gyámatya és gondviselő alatt vagyon mind az ideig, melyet atya rendelt.*“ Igaz, mond tovább az atya, hogy te wales-i herceg vagy, és ha magadat illően viseled, előkelő ember,

anyád holta után pedig, kit a Mindenható nekünk még sokáig tartson meg, angol király lehetendősé. De még most kis gyermek vagy, ki elüljáróid és gyámnokaidnak engedelmességedni tartozol. Azonfelül még más nyomatékos szót kell hozzád szólanom, mit bölcs Salomon (Példabesz. 13, 24.) mond: „*Fiától a vesszöt kímélő nem szereti azt; a ki fiát szereti, korán fenyíték alá veti.*“ Mire az atya előhoz egy vesszöt s egyik leghatalmasb birodalom jövő trónörökösét jól megfenyíti s azután szögletbe állítván mondá: „Itt maradsz állva és leckédet tanulva addig, míg növönöd meg nem engedi ismét onnét előjöhetned; de soha el ne feledd, hogy most gyámnokok és elüljárók alatt állsz ép úgy, mint jövőre egy Isten által adott törvények alatt.“

Ez tényleg bebizonyított finom keresztény nevelési mód, melyet minden, ki gyermekkel megáldatott; jól megjegyezhet és mint utánozható példát szívére kötheti. (Jahrbuch für Lehrer, Aeltern und Exzieher 1854.)

* * *

A legbuzgóbb iskolai nevelés és oktatás kedvező sikert nem eredményezhet, ha a szülei házban a gyermek előtt ellenkező történik azzal, mit iskolában hall; ha a szülei házban történtek meghazudtolják az iskolában ajánlottakat. Ha a gyermek az iskolában hallja, miszerint e vagy ama parancs által tiltott kihágások ellen véteni nem szabad, és a szülei háznál még is ép azon vétségekkel kell a fiúnak találkoznia.

Igy tanítjuk a gyermeket hazugságra saját példáink által, a nélkül, hogy azt észrevesszünk; sokat beszélünk jelenlétükben olyat, melyről azok bizonyosan tudják, hogy nem igaz és rossz. Mit használ, hogy a tanár tanoncainak mások iránti jótékonyosságra ébreszti, ha a szülei házban látják vagy hallják, mily kemény szemrehányásokkal illettetnek a csekély alamszűnéért esdeklő szegények, s előttük nem ritkán keserű pirogatások közt az ajtót bezárják? Mit használ, ha a tanár tanoncaiba szeretetet és békét öntni igyekezik, ha a szülei házban ellenkezőt tapasztal? Ha a szülék botlanak, egyedül soha sem botlanak. Gyermekük követik nyomdokaikat.

Meghiusul az iskolai igyekezet olyatén szülék fonák beszédje által, kik a tanár iránt tartozó tisztelet ellen szólanak gyermekeik előtt. Ha ohajtjuk, hogy a tanítás gyermekeink előtt fontos és érdekteljes legyen, akkor szüléknek kötelességükben áll a tanító iránt a gyermekben mindig jó véleményt támasztani, beléjük valódi ismeretet önteni a bizodalomról, melylyel a tanár azokat oktatja; gyermeknek hinni kell, hogy a jó tanár személye neki mindig fontos és szent; különben veszve van minden tisztelet és bizodalom, melyek nélkül kisebb nagyobb mértékben meghiusul az oktatás. Ép így hiúsul az meg a dús szüléknek paraszt büszkesége által, midőn a tanítóval megvetőleg bánnak, azt szem mire vagy kevésre becsülván, vagy túlságos követelésekkel állván elő. Már Juvenalis ohajtotta, hogy azon szülék, kik a tanárt túlságos követelésekkel kinezik, s gyermekeik hátramaradásaért a tanárt vétkezik, Hannibal fölötti siralmas beszédet hallgatták volna meg. (Juvenalis Sat. VII. 165. Quantum vis, stipulare, et protinus accipe, quod do, ut totius illum pater audiat.)

Ezeket fontolóra véve, senki nem csodálkozhatik, ha az eredmény nem oly fényes, mint akár a szülék, akár a tanítók ohajtanák.

* * *

Menjünk tovább. — Sok tanonc az eddig említett fogyatkozások mellett mit hoz magával az iskolába egyebet a röstségei természetes hajlammal, mely még az iskolai foglalkozások érdeke s egymásközi vetély által sem enyészthetnek el? Csendesek, békések s az iskolai renchez gépileg könnyen simulók, miáltal a tanítónak ez által kevesebb gondot szenvednek, mint egyébkint szereznie kellene; mivel egy tanárnak sem szabad nem tudnia, azt, miszerint ily csekély fok az élénkség és ingerlékenységre kevés jót ígér arra, hogy az értelmi és erkölcsi képzés legnagyobb mértékben veszélyeztethetik. A tanoncnak e szenvedőleges állapotával nem ritkán a szellem és test erőködésétöli félénkség úgy mint a becsületérzés-hiány kizár minden szép és jó iránti érdeket.

De azért növeljük s oktassuk az ilyeténféle szerencsétlen tanoncot. Kell, hogy ezt tegyük, de *vállvetve* a szülékkal, kik a természeti rosz hajlammal más utat készíteni nem törekvének; kell, hogy ez öröklött roszat enyhítsük. Igaztalanság s legnagyobb foku kegyetlenség lenne azt gondolni akarni, miszerint jobban cselekednénk, ha a szerencsétlen tanoncot saját sorsára biznók, azon gondolatban, hogy nem fog rajta a szó. Találkozzék bár oly szerencsétlen, ki szellemi szegénysége mellett butaságban szenved, s bár még annyira neheztse is a tanár munkáját úgy mint a szülőjét: még sem szabad lemondanunk annak oktatgatása és biztatgatásáról; mivel tapasztalás tanít, miszerint olyaténféle egyénekből is, kik ifjuságokban rötség iránt hajlamot s egész valójukban aluszékonyságot tanusítanak s szellemi butaság és merő gépiességben szenvedének, nem egyszer kitünő férfiakká válnak, magukat vagy művészet, vagy tudományokban megkülönböztetni képesítettvén. — A nagy Humboldtról azt jegyzé meg életirója, hogy mind gyermek igen gyöngé tehetségű, lassu elméjű és oly nehéz fölfogásu volt, hogy már aggódni kezdettek, vajjon képes lenne-e a tudományos pályára; de utóbb *megnyílt* mint mondani szokás, az *esze* s a legvérmesebb reményeket is túlszárnyalá. (V. U. 22. sz.) Jegyzéseink folytatában nem feledkezünk meg efféle példákat is felmutatni, hol a tanárokat kintartásra az ilyenféle szerencsétlen tanoncok vezetésénél figyelmeztettük. — Helyén látjuk s kell is, hogy szülék tárják fel gyermekeik fogyatkozásait a tanár előtt s kezettfogva igyekezzenek lerontni a hiányokat, melyek különben veszélyesekké válandnak, veszélyesekké magára a tanoncra, veszélyesekké a társadalomra, melylyel viszonyban kellend lenni a gyermeknek, ha férfiuvá növekszik, nem ritkán veszélyesekké leendnek ama kised társaságra is, mely vele együtt nyeri a képeztetést erkölcsileg úgy mint tudományszerüleg.

A közös ügy, közös gondot igényel a gyermek elömenetelére nézve, miként azt már okadatolva igazolánk. Nyomatéku szabad legyen még fölemlitnünk, mit ezügyben a cs. kir. közoktatási Ministerium irányadólág határozottan kimond, midön az iskolák tanszervezeti 10. §-ban imigyen szól: „*Minthogy a tanonc jellemképzésére a házi behatások határozott befolyásnak, azért az iskola viszonyba lépjen a szülékkal, vagy az ezek által kijegyzett egyénekkel, kiknek felügyelésök alatt áll a tanonc házi élete.*“ (Da die häuslichen Einwirkungen für die Characterbildung der Schüler von entschiedener Einflüsse sind: so soll die Schule mit den Aeltern oder den von ihnen bezeichneten Personen. unter deren Aufsicht das häusliche Leben der Schüler stehet, in Verkehr treten.)

* * *

Sokat segít iskola a gyermekben, ha szüleiház nem fékezé is öt vásottságaiban; a sok jó tanonc példája nem ritkán föléleszti benne a jó iránt azon kis szikrát, mely keble mélyében

hamvadoz. Azért igen helyesen nevezzük az iskolát család és közélet közti hidnak. Csak a már rosztban megrögzöttnél nem lehet ír annak tévelyei javítására. A fegyelem, melynek korlátai közt kevesbbé engedhet tért kicsapongásainak, hasonlólul jótékonyan hat a sujtott gyermek utba igazítására; de mindent iskola nem tehet. A jó mag egyaránt hintetik ugyan a szivekbe; de mivel a főnebb említett akadályoknál fogva sem mind fogékonyak, a legjobb mag, mint út mellé hullott, sem kelhet ki; vagy ha kikelt is, vagy csirájában fojtatik el, vagy mint a gyöngö hajtas tapodtatik el a szülei háznál, hol, mint említök, meghazudtoltatik minden, mi a gyermek lelke és szive képzésére az iskolában elég erélylyel ajánltatott. Az iskola meghazudtolása nem ritkán veszélyessé válik a gyermekben, mivel a jó s roszt iránti közöny, mely ekkint szükségkép eredményeztetik, föléled a gyermekben, s vagy szüleje vagy tanítója iránt belészorul a meghidegülés s ezzel minden jó iránt elzárandja füleit és szivét. S ekkor nem rontók-e le a gyermekek szeretetét gyöngö csirájában, melyet durva kezekkel tépénk szét egyszersmind a szeretet virágait és gyümölcsét is, vagy ép gyökerében semmisítünk meg?

* * *

Nem kell felednünk, kogy az ember gyermekségétől fogva magában hordja a meghasonlás jellegét, s hogy hajlandóbb a roszt- mint a jóra; arról sem szabad megfeledkeznünk, miként az ember nem a természet szükségéhez képest cselekszik, hanem szabadságánál fogva választhatja a jót vagy rosztat; és így tudhatjuk azt is, miszerint a bünsúly mindig az emberre nehezül, ha a rosztat választotta és hogy e bünért eleget kell tennünk s azzal kiengesztelőd-nünk. A kötelességmulasztás mindig súlyosan nehezedik a szülekre úgy mint a gyermekekre; szüleök kötelessége gyermekeiket növelni; gyermekeké szüleeknek és nevelöknek engedelmeskedni; de egyszersmind kötelesség az engedelmességet, mely sarkköve a többi erénynek, jogos uton követelni s teljesíteni, de e követelésnek külső kényszer és büntetés alatt egyedül történni nem szabad. Meg nem bocsátható hiba azon szüleékben, kik elég szerencsétlenek gyermekeiket egyedül külerőszak által vagy ép zsarnokilag szoktatni az engedelmességre. Mert, miként a régi görögök igen helyesen megjegyék: „A ki szó által meg nem ütődik, nem ütődik az meg bot által sem.“ A nézés, fejbiccentés és szó elegendök a gyermek kormányzására, ha a kormánypálcát eleve erélyes szigorral párosított szülei szeretettel forgatjuk. Az ilyeténféle gyermek azután, ha bölcs növelőtanárr vezetése alá kerül, könnyen hajtathatik mindenre, mi képeztetésénél lényeges. Az ily tanonc öröme a tanárnak, tükre az iskolának, csalhatlan reménye és egyedüli vigasztalása a szüleének, kinek fáradozásai s gondjai már ekkor megnyerik a jutalmat azon öntudatban, hogy szülei kötelessége teljesítésében hiába nem fáradozott, s a nehéz de annál becsesb föladatot emberileg megoldotta.

* * *

Eltekintve az imént elősorolt hiányoktól, melyeket a gyermek a szülei háztól magával az iskolába hoz, áttérünk azokra, mik tanoncban eredményezik a sikert, melyet mindennek, mivel célja, kisebb nagyobb mérvben előteremteni kell. Az első találkozás a tanítóval sokkal hatásosabb mint gondolnók, igen sok függ ettől a gyermek jövőjét illetőleg. Szép példát mutathatunk fel részünkről az első találkozásra. Egy jelentékeny s jó hirben állott növelőnek

igazgatója levén, történik, mikép többek közt egy előkelő családú atya egyetlen magzatát hozá növeldékbe; s első találkozásunkkor a fiu mindinkább közeledve hozzám, bizodalommal átkarolá derekam. Az atya első pillanatban figyelmezteté a fiut az illemre; mig azonnal imígyen nyilatkozik a fiu által értetlen nyelven: „Már megnyugodva hagyom itt egyetlen gyermekem, mert látom, miként már az első találkozás megtette hatását, fölkeltve a bizodalmat; — és nem csalatkozánk: mint igen jó fiu mindig fiuilag tisztelt és soha egy szavunk nem hangzott el előtte nyom nélkül.

Az első találkozásakor mint bíró lép föl a tanonc az iránt, kitől kell várnia boldogulása alapját. Ha az a gyermekki kebelben viszhangra talál, az az: szeretet és bizodalmat gerjeszt szívében, óh akkor a gyermek részéről már félig nyerve van a siker. Tanonc ekkor tanítója minden szavát szívesen lesi el, és legszentebb ereklyekint örzi, mert fontos előtte minden mozzanat, mi az iskolában előfordul. És ezzel meg van vetve a fegyelem alapja az *engedelmesség*, ennek nyomán a tanonc jó és nemes ifjává képeztetik, mivel a tanító minden szava s legcsekélyebb jeladása tiszteletet és szeretetet támaszt a hajlékony kebelben. *Föltétlen engedelmességet* értünk a tanító iránt, ki csak jót akar, ki nem zsarnokilag bánik művével, hanem valódi atyai szeretet és szelidséggel vezet tanoncait, kik őt mindenben örömet követik, kik nem szükségelik a szerfölötti szigort, a fenytéket még kevesbbé; önkényt engedelmeskednek és nem külsőleg csak, hogy láttassanak, de igazsággal belső ösztön és hajlamból; nem a büntetés félelméből, hanem a tanító iránti tisztelet és szeretetből, mert utálja a képmutató és szolgálai szerepet. A jó tanoncnak biztos kalauza és világító lámpája a tanító iránti szeretet. Meg van győződve a jó tanonc, hogy az iskola az ő boldogító műhelye, s azért jót gondol akkor is, ha talán némi botlásaért tetszőlegesen keményen bántak is vele. Dicsérgetések és jutalmazások az engedelmességért el nem szédítik a jó tanoncot, mert tudja, hogy az engedelmesség kötelesség és nem kényszer, belátja, hogy a tanító maga példányképül szolgál az engedelmességre s annak példáját önkényt s örömmel követi. „A jó tanonc természetes hajlamánál fogva tanárát, ki folytonos intései-, útbaigazítása- és mihez tartási figyelmeztetésével mindig mellette van, mint olyant tekint, ki minden oly gyöngeségektől, melyekre ő magát hajlandónak érzi, egészen ment.“ (Gute Kinder haben eine natürliche Neigung ihren Lehrer, der ihnen beständig mit Ermahnungen, Zurechtweisungen und Verhaltensregeln zur Hand ist, als eine Person zu betrachten, welche von den Schwachheiten, zu denen sie sich geneigt fühlen, ganz frei ist.) (Dobschall Grunds. der Schuldisciplin §. 33.)

* * *

Ha a tanonc mindenben engedelmességet tanusít: oh akkor igen könnyü azt munkásságra és igyekezetre szoktatni, az engedelmesség mindent maga után vonz. Az engedelmes tanonc nem képes elmulasztani mind azt híven teljesíteni, mi neki a tanár által meghagyatik; tudja ő jól, hogy azon fa, mely dúsan virágzik, élteti a gazdát reménnyel, hogy bő gyümölcsöt hozand: akként a szerény és munkás tanonc is édes reményt nyujt tanárának úgy mint szüleinek, hogy ügyes és haszonvehető ember válandik belőle. Mélyen megjegyzi tehát a szavakat, midön a tanár tanoncait munkásságra ösztönzi; örömet látogatja az iskolát, figyelemmel hallgatja az előadást, buzgólkodik a tanulásban úgy mint az előadottak átnézése és fölfogásában; s ha mi netalán előtte homályos és föl nem érhető, szabadon és bizodalommal fordul tanítójához, csakhogy honn pontosan elkészülve föladataival készen jöhessen az iskolába,

hogy naponta haladhasson s hátra ne maradjon. Mind ezt könnyen elérheti, ha idejét jól felosztva, abból semmit el nem henyélend, hanem folyton akként igyekszik magát célszerűen elfoglalni, hogy munkájából egyszersmind örömet érezzen s gyönyört találjon; s ez megleend, ha mindig tanítója példáját követi, ki miként buzgó és serény hivatalában, oly buzgó leend ő a tanulásban. A jó tanonc becsüli tanítója legszentebb akaratát, mely csak az ő boldogságát célozza, ki soha a tanonc erejét fölül nem múló munkával foglalja el, tudva, miszerint különben minden ösztönt a munkásságra megsemmisítne, azért soha el ne veszítse tanonc bátorságát a munkában, s ne gondolja, hogy legyőzhetlen az, mi tőle követeltetik.

* * *

Nagyban növeli tanoncban az előmenetelt az *őszinteség* és *igazságosság* iránti szeretet. Gyermekek természetében fekszik a nyíltszívűség, ép azért mind beszéde-, mind tetteiben őszinte. Ennek legközelebb is akadánk élénk nyomára egy előkelő család 5—6 éves magzatában, kit, midőn az atya a társalgási terembe, hogy csekélységünknek bemutathassa gyermekeit, szólítá, a kis fiu midőn a kézcsókolásra szólíthatnék fel, én előzém meg ama felszólítással: jöjön, jöjön kis fiam, úgy is nemsokára fogunk mi egymáshoz közeledni. Mire a fiu: nem én — én nem megyek iskolába — és azzal sirva fut ki a teremből. De rögtön utána megy bátyja, s midőn őt arról, hogy nem mindjárt kellend mennie az iskolába, fölvilágosítá, azonnal vissza jö, kezét csókol s a barátság kötve lön. Legyen is őszinte és nyíltszívű a tanonc minden, de leginkább tanítója irányában; igen szép vonása ez a tanoncnak, ekként mindig tisztában állhatunk vele s ő maga is önmagával. Nem botlik könnyen, ha e szép erény honol keblében. Szerencsés mindkét rész, ha illetén erénnyel találkozik. Könnyen halad a képzés rögzős útján az oly fiu, ki bármely botlását sem titkolja el vezetője előtt. Ekkép soha nem leend elegendő oka a tanárnak kitörésre, sem heves fenyegetésre, még kevesebb büntetésre. Azért félre minden tettetés, képmutatás vagy hazudozással; efféle fogásoknak helyet soha se engedjetekek sziveitekben. Ha téved a tanonc, vallja be nyíltan tévedését és nem fogja nehezíteni sem saját öntudatát, sem tanára aggodalmát, még akkor sem, ha a tévedés büntetést vonna maga után, meggondolván ellenben azt is, miszerint minden hasonló eljárás csak az ő javulására szolgál; meggondolván azt is, miszerint a tettetés, képmutatás és hazugság esetében megkérdelhetlenül kellend föllépni tanítónak annál fogva, minthogy efféle tévedések vagy inkább vétkek forrásul szolgálnak oly gonoszságokra, melyek sírját ássák meg a tanonc boldogságának; megfosztatik a becsületérzéstől, s jellemtelessé teszi a gyermeket, ki különben a legszilárdabb jelleművé képezhető vala. Legyen tehát minden tanonc nyíltszívű s kerülje a hazugságot, megemlékezvén arról, miszerint a hazug mindenütt csak megvetésben részesül és ki sem becsüli őt mint olyat, kihez bizni nem lehet.

* * *

Őszinteséghez igen közel áll a *becsületesség*. Miként egyik úgy a másikhoz is örömmest közeledik az ember, s nem lehet megtagadni a becsületést az oly tanonctól, ki bizodalommal közeledik tanítójához, mint ki a becsületesség jellemét viseli szívében, ki előtt minden általa teljesítendő kötelesség szent, s becsülni tudja másban is, ki azt úgy teszi mint parancsolva van, ki szülei és tanítójának adott szavát mindig tiszteletben tartja és nem tétovázik pontosan

teljesíteni az adott szót akkor sem, ha talán a kevesbbé ügyszerető tanoncok által tévútra csábítatnék is. De el sem is bizza magát, ha netalán becsületesége és jámborsága miatt a tanító által kitüntettetnék annyira, hogy magok a tanonctársak előtt sem lenne feltűnő; hisz kell is, hogy tanár ilyenféle tanoncot sokra tartson s megérdemlik, hogy viszont becsültesse s a becsület-érzés ezekben ápoltassék, másokban pedig, kikben az még csak csirájában lappang, fölélesztessék.

* * *

A *külső viselet* tükrözi a lelki állapotnak. Az előmenetelét kedvelő tanonc sokat tart s kell is hogy tartson az illemes viseletre, tudván, miszerint a külsőség saját természetes jelenségében mindig a belsőnek kinyomata s valamint az illemes, úgy a mindennapi és aljas viselet hasonló lelki állapotot következtet. Ne legyen hát mindegy a tanoncnak a külső viselet, hanem arra törekedjék, hogy miként erényes ép úgy szerénynek is tüntesse ki magát. Igyekezzeék szívét úgy kimélni, hogy a szép és jó iránt egykép vonzódjék; ezt téve könnyen és hamar megérezni s megtudandja, mi illemes és mi nem. E saját érzés és ismeretből származó szerénység az igazi, s nem is hasonlítható ahoz, a mit bizonyos illemszabályok után tanulnak. Legyen tehát minden tanonc mindenki irányában nyájas és megelőző nem azért, mivel úgy parancsoltatik, hanem minthogy ez úgy szép s nemes és mívelt ifjuhoz illő s annak földísze. Minden tetteiben tüntesse föl tanonc azt, hogy mívelt iskolának tanonca, mívelt társaságnak tagja, mívelt családnak magzata. Szóval: szoktassa magát e kedves erényhez; később nem leend képes attól, bár mily körülmények közt sem, elidegenedni; mert ha valahol, nálunk áll a: Quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu. (Horat.)

* * *

Ily és hasonló erényekkel fölruházott tanonc igen könnyen képezi magát tovább a tudományokban is, melyek előkészítők azon korra, melyben a gymnasiumi pályát megfutva a felsőbb tudományok csarnokába lépend. E lépésre a szervezet oly szilárd és tudományokkal mintegy védbástyákkal oly támogatott, miszerint a megtanultakról megfélekedezésben csak a rendkívüli rossz kezelésnél, vagy a főnemlített kellékeknél nem vértezett tanoncnál félhető a veszély. Csak az erkölcsileg nem szilárdult gymnasiumi tanonc retteghet a kétes jövő kártékony befolyásaitól; csak az olyan tanoncnál kételkedhetünk a jövőről, kinek keblében meg nem gyökerezett a pietas a jó és hasznos irányában. Az ilyen tanoncnál mitsem használ a tovább képző iskola. Az ilyennél a szünidő okmány gyanánt szolgál a semmit tevésre. Mennél odább halad éveiben, annál mélyebben sülyedend a vétkekbe, melyek elől nem vala elég gondos magát biztosítani. Itt a komoly tudományok közepette is csak bojtortján nő a helyett, hogy azt kiirtani törekednék. Jobb ily gyomnak kiirtatni, nehogy szétágazva jó földet is megmérgezzen s eltermékenyitlenítsen. Az önálló folyvásti képzésére jó és szilárd akarat s életkomolyság szükséges.

Az idő gyorsan fut; azért e jegyzetek írója e részben kevésszer lehet nyugodtabb mint e lefolyt évben; ritkán tanusított annyi önmunkásságot gymnasiumunk; mint ekkor a felsőbb osztályok nagy része. A jó akarat és életkomolyság — mi ifjuban ritka — oly mérvben mutatkozott, mennyit ember csak az élet nyarán tanusít és mutat fel ott, hol az életfentartás veszi igénybe embernek életerejét. Vajha a célba vett irány a mármár eléggé megtört ösvényen

soha el ne tévesztessék; s a kora érettségben az elbizottság hatalmat ne vegyen rajtok! Nem ok nélkül ovakodott már Herder a gymnasiumi ifjuság tudás szomjában, midőn oly gyakran fölmerült a szemrehányás, miszerint az oktatás igen is egyetemiesen (universitatisch) vétetik. Csak a tudásgög ragálya meg ne mételyezze ifjuságunk légkörét, miként Némethonban divék, miért már Lichtenberg mint olyat jelöle ki, hol némelyik, mint ő mondja, előbb tanulja orrát fintorgatni, mint megtisztítani. (Wo mancher die Nase früher rümpfen lernt als putzen.)

Mind e mellett szép és dicséretes, sőt kívánatos tanoncban a tudásvágy és szomj; e nélkül nem közelíthetni a célhoz, melyre tudós iskoláink alapítvák — t. i. előkészítésre akár a papi pályára, akár az egyetemre. Minthogy pedig mind egyik, mind másik kiválólag tudományos kiképzést igényel, ugyanazért a tanonc igyekezetét mindkettőnél elutasíthatlan kötelességkép veszi igénybe. A kor kívánalmi minden hivatal betöltésénél kiképzés tekintetéből igen fontosak. S enélkül sem az egyház, sem az állam bizodalmaival nem jutalmazhat meg senkit, ki azon tudományok szentélyébe nem avattatott, melyek minden hivatalban különkülön föltételezettek. Hogy tanítson a pap, ha maga tudatlan? s mikép hivataloskodjék az államférfiu, ki köréhez mért ismereteket nem szerzett magának? Hű szeretet és kellő készütség, jó akarat és készség szükségesek a haszonnal működni akaró hivatalnoknak. Mélyebb fölavatást a hivatásos és köztudományokba, melyek amazzal legszorosb kapcsolatban állanak, s melyek annak forrása és alapjaul tekintendők, a felsőbb tudományok — az úgynevezett kenyéstudiumok szerzik meg. Ezek kellő fölfogására kell magát eleve elkészíteni a gymnasiumi tanoncnak. Elkészíteni akként, hogy az előadottak ne csupán betanultassanak, hanem átértve igyekezni kell azokat meg is tartani. Mert nélkülök a felsőbb tudományok önálló alkalmazása az életben nem történhet, mihez a léleknek jelentékeny kora is szükségeltetik; ezáltal a tanonc megnyeri az ösztönt önmunkássága által hathatni be a tudományokba, mit a tanító csak közvetve tehet; képesül önmagában feltalálni, mikép kelljen a tudományok egyes részeit azok belső egyesítésével fölfogni, az előadott fölött gondolkodni, ugyanazt földolgozni és a földolgozotat mint biztos s jól megállapított kincset lelkébe ültetni. Ez annál inkább megkívántatik, mennél ellenkezőbb nézetek lépnek az előadások elé, mint a hogy a tudományok állásához mérve van, melyek öngondolkodás és a föladott tárgynak földolgozása nélkül a hallgatót be nem látható zavar és gyámoltalanságba hozzák. Lehetnek ugyan s kell is hogy legyenek a felsőbb tudományok minden ágaiban célszerűleg behozott gyakorlatok, melyek által nem egyedül a hallottak merő ismétlése eszközöltetik, hanem a hallgatónak önmunkássága is a tantárgyak mind elméleti, mind gyakorlati földolgozásában igénybe vétetik. Azonban az efféle gyakorlatok földolgozása haszonnal csupán a jó előkészület mellett lehetséges. Ép azért is kell, hogy a nagy munkára, mely életföntartást föltételez, eleve elkészüljön a tanonc; igyekezzék megszerezni azon ismereteket, melyek szükségképi alapjait képezik a felsőbb vagyis hivatalos tudományoknak. Ugyanis ezen tudományok minden ága legkülönbözőbb anyagokból állván, a kútfök fölértése egyedül a különféle nyelv és szakismeretek által nyitthatik föl; ennél fogva egy tanonc sem szentelheti föl magát szerencsés sikerrel egy külön hivatalos tudománynak sem, a ki azon ismereteket, melyek által a tudományok egyes létrészei ismerhetők meg, és a források tudományos használatra megközelíthetők tételnek, folytonos igyekezet által el nem sajátította.

Tovább szöhetnök ez eszmét, de részletektől ovakodva a tér- és időhiány miatt, más okot hozunk fel a tanonc képzésére, és ezt, mit a valódi ember, igazi keresztény és jó honpolgár kiképzése követel, minden tanoncnak tudnia kell, hogy a szerint tudjon is hajlandó is legyen cselekedni. A cél ugyan már azon eszközök által, melyek annak megcsinálására legalkalmasabbak, jelentékeny mértékben elérhető, t. i. egy igazán tudományos előképzés, mely az embert szükségkép körülövezi egész valója szerint, azon célnak figyelembe vételét magába foglalván. De mivel az ember egyoldalúsága miatt igen könnyen és sokszor az együvé tartozót egymástól elszakítja s nem ritkán ép azt választja el, mi belső természeténél fogva el nem lenne választható, és mivel gondolhatjuk, hogy a tudományokbani kiképzés csak korlátozott lehet, mely ama célt egészen háttérbe szorítja, vagy ép elhanyagolja; ugyanazért erről nemcsak megfélekedni a tanoncnak nem szabad, de sőt különösen szem előtt kell tartania. — Többféle célt említünk, melyek felé irányozza tanonc szemeit, de azért a képezésnél mégis igazolásukat találják, miután a különféle célok egymást viszont támogatják. Mivel amnyi bizonyos, miszerint a papnak úgy kell magát mívelnie, mint az államhivatalnoknak vagy tudósnek és viszont, és e képzés célja annál nagyobb figyelmet érdemel, mennél inkább őrizkednie kell, nehogy az egyoldalú mívelés által valamit szenvedjen, vagy a kifejlődésben hátra maradjon. De csak is az életteljes társaságban tehetségei által, melyekkel az ifju az állam és népnél, egykoron természete vagy saját választásánál fogva kapcsolatban álland, s melyek szabad viszonyhatásukban egy törvények által szabályozott nyilvános életben legbiztosabban kezeskednek, mint férfi azt fejtheti ki és gyakorolhatja, mit mint férfinak egykor tennie kell. A polgári élet tehát nem a csupa külső fegyelmén és renden nyugszik, hanem legszorosban összefügg főnséges rendeltetése s az emberiség legmagasb érdekeivel, és a nevére érdemes honpolgárnak az államra nézve ép oly jó polgárnak kell lennie, vagy olyanná törekednie, mint hasznos és hünek azokban, miket az emberiség tőle megkíván, s mindinkább érezni a kötelességeket, melyeket mint olyan szorosán teljesíteni tartozik. Azért ezen kötelességek fölfogására is kell, hogy a tanonc magát eleve elkészítse, kiképezze; csak is a jól kimívelt egyén érzi kötelességét, mely a miveletlen előtt merő kényszer, ki, csak magának élve, a közjóról fogalmat sem képes ébreszteni, annál kevesbbé annak áldozatot hozni. A valódi kiképzés emeli az embert a legtisztább emberiség körébe, azaz: az embert valódi emberré teszi. Nem a kincstől, nem a vagyontól mérjük az embert hanem a tudományos míveltségtől, a szív kiképeztetésétől, a mennyiben az emberiségnek, a közjónak, akar is tud is használni. Az illetén képzés tehát célja az embernek, erre törekszik minden jóra hajlékony ifju, ki soha meg nem feledkezik minden igyekezetét oda irányozni, hogy gondolkodásmódban jól begyakorlott lélek s jó érzelmekkel és nemes elvekkel fölékesített szív lakjék egészséges testében. A legvagyonosb ember jól mívelt társaságban tudatlansága és míveltsége érzetében látja, hogy vagyona ki nem elégíti őt sokszor ép olyankor, midőn leginkább óhajtaná a lelki megnyugvást, óhajtna míveltnek látszatni és tudni valamit, hogy vastag tudatlanságát fődözhetné.

* * *

Főnebb említők, miszerint tanodánk felsőbb osztályainak némelyei jelentékeny önmunkásságot fejtenek ki. A cél megközelítéséhez t. i. a felsőbb tudományokra, az ifjunak tudományos munkákkal önálló foglalkozása ép oly szükséges, mint magára az életre. Fölszámíthatlan hasznu az önálló foglalkozásrai szoktatása az ifjunak. S így ennek szükségességét még

akkor sem vonhatjuk kétségbe, habár a tapasztalás nem igazolja is azt, miszerint csak ép azon osztályokból lépnek ki mindig leghaszonvehetőbb ifjak, melyekben a nyilvános oktatással folytonos magánfoglalkozás egybekötve van. Ugy van, kell, hogy erre miként a tanárok ép úgy a tanoncok is gondot fordítsanak és annál mulaszthatlanabban, mennél könnyebben belátható, hogy magánfoglalkozás által az aránytalanság a tanoncok előmenetelében teljesen kiegyenlíthető, mit a közösen, de még sem egyenlőképen elfoglalható módszer által különösen a kitünő tehetségre nézve nem eszközölhetni meg, inkább csak a közép tehetségre levén tekintve a közöstanításban. De azt sem tagadhatni, hogy azon tanintézetekben, hol a tanoncok nem állanak a tanárok folytonos és közös fölügyelése alatt, a magán foglalkozást fölbreszteni s fenntartani nehezebb és mégis oly fontos az ügy, hogy azt elhanyagolni nem szabad s az eszköz annak életbeléptetésére ott különösen, hol a művelt nyelvek mint főtárgyak adatnak, oly közel áll, hogy ahhoz nem nyulni teljes lehetetlen. Ugyanis ha a tanonc a rendes oktatás által már egy író műveibe avattatott, nem lehetséges-e annak olvasását s tanulmányozását, ha az az iskolában nem folytathatja; magánszorgalommal tanulmányozni? Csak is így viheti idővel tudományos ismereteit nagyobb tökélyre. A magánstudiumnak haszna jó vezeték mellett, mint mondók, fölszámíthatlan. A megszokott magánfoglalkozás életbe vihető át. Gondolhatjuk-e, hogy jelesbjeink olyanokká válandottak magánstudium nélkül? Az iskola tudósokat nem képez, csak utat mutat olyanná lehetni. Zrinyi a költő Tassó-t, Bessenyei a francia irodalmat, Virág Horacot, Kazinczy Ferenc a német tudós miveket tanulmányozta; mig Kisfaludyak az olaszokat vették magánstudiumjuk tárgyává. A munkás és jó tehetségű tanonccal már az értelmezett darabok gyors és folytonos ismétlése, mely kötelességévé tétetett, érezteti az élvezést, melyet idegen vezetés nélkül részére a hasznos olvasás biztosít. Ha pedig már érzi élvezetét olvasásának, nem teszi-e őt a tárgy újdonsága kandivá? Legeszélyesebben cselekszik tehát a magát mivelni óhajtó tanonc, ha azon írók műveit, melyekkel már nyilvános oktatás alkalmával időhosszant foglalatalkodott, tanulmányozva, magát magánszerűleg is képezni igyekezni fog. Horác ódái, Virgil Aeneise latinban, Homér Iliasa görögben, az önképzésre nézve kitünőleg ajánlhatók célszerűségöknél fogva, tapasztalásból tudván, miszerint azok utolérhetlenek s csakis ismételt és hosszas tanulmányozás után fölismerhető szépségök miatt ellenállhatlanul inkább vonzák mint egyéb írók művei, a még romlatlan sziveket, melyeknek izlése még a tulságos mesterkélés vagy üres bombasztok által el nem kaptott, sem el nem romlott. Fő és az életre úgy mint az iskolára nézve fontosabb, hogy a tanonc egy vagy legalább kevés író tanuljon ismerni, s többet ér, ha ő mint tanonc csak egy író egészen átolvas s azzal minden oldalról megismerkedni igyekszik. Tanonc tehát ne azon legyen, hogy mennyit, hanem hogyan végzett, mert mindenkit csak ereje szerint szoktunk ítélni, és nem egyedül a kitűzött órákban előadottakat vesszük figyelembe, de az önképzésre fordított olvasmányokat és kidolgozásokat is mérlegelni szoktuk.

* * *

Tegyen meg tehát tanonc mindent az előadás alatt és azon kívül, mi lelke és szívének kiképzésére akár közvetve, akár közvetlenül használhat. Mivelje tehetségeit, melyeket a Mindenható szent ihlete által beléje öntött, miként a serény földmives, ki az őseitől reá maradt földet akként forgatja, hogy a haszonvehetlen gyom menedéket ne találjon az életadó növény közt, hanem hogy ez amazt vagy elnyomja végkép, és kiirtsa, miszerint még mint gaz se használtathassék fel tüzre, mint a rossz gyümölcsfa, mely kivágatják és tüzre vették;

vagy tegyen hasonlóul a szakértő kertészhez, ki utaztában sok szép és jól ültetett kerteket látván, télen az egész leendő kertültetvény fölött gonddal tervezget s a kiadandó költséget pontosan számba veszi, sőt ha látja, hogy a kert célszerű művelésére nagyobb pénzösszeg kívánatnék, mint mennyivel bír, úgy osztja részekre az egész kertet, hogy; míg egyrészt szorgalommal művel, addig a másikat, hogy az se hanyagoltassék el, fűmaggal veti be. Munkára mind ügyes embert hivat s maga is serényen utánok néz, és ha röstet vagy ügyetlent lát közöttük, azonnal elküdi s így több évig sem fáradságot, sem költséget nem kimél. Végtére az egész kertültetvény készen áll, mely szép a szemnek, hasznos a konyhának annyira, hogy minden, ki azt meglátja, nyíltan bevallja, hogy e kertész tökepenzét jól befekteté.

Tanodák a tanoncok kertjei, kertészek a tanárok, munkások magok a tanoncok. Tanodáink nagy változáson menének keresztül, a főkertész gonddal készíté a tervet, melyet a közkertész kezel. Csak a tanoncok legyenek mint a serény munkások, ne kiméljék a fáradságot. E fáradság jutalma nagyszerű leszen, a befektetett tőke idővel uzsorával hozza meg a kamatot.

Iskolai tudósítások.

I. Tanárikar, tantárgyak osztályokkint a heti tanórák számával.

1. **Nagy Márton**, házfőnök, tanodaigazgató, a magyar tudós társaság, magyar természettudomány s cs. kir. birodalmi földtani társulat levelező tagja, előadá a magyarnyelv s irodalom történetét és szépiészetet 5., 6., 7. s 8-ik osztályban, hetenkint 8¹/₂ óráig.

2. **Söjtöry Zsigmond**, ház-aligazgató, előadá a latin- és magyarnyelvet 4., természetrajzot 1., 2-ik s magyarnyelvet 2-ik osztályban, hetenkint 14 óráig.

3. **Lechner Imre**, II. osztályfőnök, előadá a latinnyelvet 2-ik, s németnyelvet 4., 5., 6. s 7-ik osztályban, hetenkint 19 óráig.

4. **Kustár Ignác**, VI. osztályfőnök, előadá a latinnyelvet 5. és 6-ik, történelmet és földrajzot 2. és 4-ik osztályban, hetenkint 18 óráig.

5. **Bohrer Antal**, VIII. osztályfőnök, bölcsészet- s hittudor és egyetemi kartag, természettani műteremőr, előadá a görögnyelvet 5., természet s bölcsészeti előtant 7., 8., németnyelvet 3., s austriai honismeretet 8-ik osztályban, hetenkint I. félév 17, II. félév 19 óráig.

6. **Szendy Nep. János**, feltanodai hitszónok, előadá a vallástant 5., 6., 7., 8-ik, számtant 2., természettant 4., s természetrajzot 6-ik osztályban, hetenkint 16 óráig.

7. **Czech József**, IV. osztályfőnök, tanári könyvtárnok, előadá a latinnyelvet 7., görögnyelvet 4., természettant 3. s mennyiségtant 3., 4-ik osztályban, hetenkint 17 óráig.

8. **Berzay Elek**, III. osztályfőnök, altanodai hitelemző, előadá a vallástant 1., 2., 3., 4., latin- s magyarnyelvet 3., németnyelvet 2-ik osztályban, hetenkint 20 óráig.

9. **Való Kal. József**, V. osztályfőnök, bölcsészettudor, előadá a latinnyelvet 8., mennyiségtant 5., 6., 7., 8. és természetrajzot 5-ik osztályban, hetenkint 18 óráig.

10. **Csaplár Benedek**, VII. osztályfőnök, ifjúsági könyvtárnok, előadá a görögnyelvet 6., 7., 8., németnyelvet s irodalom történetét 8-ik osztályban, hetenkint 18 óráig.

11. **Horváth Ferenc**, I. osztályfőnök, előadá a magyarnyelvet, földrajzot és számtant 1., történelmet és földrajzot 5., 6., 7. s 8-ik osztályban, hetenkint 20 óráig.

12. **Palczer Károly**, előadá a latin- és németnyelvet 1., görögnyelvet, történelmet s földrajzot 3-ik osztályban, hetenkint 20 óráig.

Mindnyájan kegyesrendiek.

R e n d k i v ü l i t a n á r o k :

1. **Vukovich Sándor**, n. e. g. lelkész, vallástanáár.
2. **Lőw Lipót**, főrabbi, héber vallástanáár.
3. **Véber János**, képezdeitanár, műénektanár.
4. **Bernstein Ferdinánd**, magánnevelde tulajdonos, francia nyelvtanáár.
5. **Vitkószky Lőrinc**, rajztanáár.
6. **Czech József**, mint főnebb, szépirástanár.

II. Tanodai bizottmány.

A város részéről ideiglenesen kinevezett tagok:

- T. c. **Farkas János**, városi beltanácsnok.
 „ **Khudy József**, városi kültanácsnok.
 „ **Rohrbach Antal**, városi kültanácsnok.
 „ **Nagy Márton**, tanodaigazgató.
 „ **Rohrer Antal**, tanár.
 „ **Csaplár Benedek**, tanár.

III. Püspöki biztosok.

Ngs s főt. **Kreminger Antal**, c. prépost, alesperes, szeged-palánki lelkész, hittudor, feltanodai biztos.

Főt. **Drahoss Gergely**, alesperes, szőregi lelkész, bölcsészettudor, altanodai biztos.

IV. Az előadott rendes tantárgyak vázlata.

1. Hittan.

- I. Osztály.* Hetenkint 2 óra. I. félév. A ker. kath. hit, ennek szükségei és kellékei, az eredendő bűn, Jézus Krisztus, anyaszentegyház; különösen az oltári szentség, penitenciatartás és egyházi rend. II. félév. Az Istennek tiz- és az anyaszentegyháznak öt parancsa. Kézikönyv. Nagy katekizmus, Eger, 1852.
- II. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Az anyaszentegyház szertartásai az ünnepekig. — II. félév. Az ünnepekről és más jeles napokról. K. k. A keresztény kath. anyaszentegyház szertartásai. Veszprém, 1853.
- III. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Az ó-szövetség története Mózesig. — II. félév. Mózesről a Megváltó születésig. K. k. Bibliai történetek. Czuczor Gergelytől. Pest, 1853.
- IV. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Előkészületek a Megváltó eljövéséhez, Jézus gyermekora, Jézus nyilvános élete. — II. félév. Jézus kínszenvedése, halála és megdicsőítése. Az apostolok cselekedetei. K. k. mint a III. osztályban.
- V. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Előismeretek a religio és isteni kijelentésről. Isten élete, mi-volta és a sz. Háromság titka. — II. félév. Teremtés és megváltás. K. k. Kath. ker. hittan. Eger, 1853.
- VI. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Az anyaszentegyház, isteni malaszt, megigazulás, szentségek általában, keresztség és bérálás különösen. — II. félév. A többi szentségek, szentel-mények, szentek egyessége, négy utolsó dolog. K. k. mint V. osztályban.
- VII. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Ker. kath. erkölctan általánosan. — II. félév. Különösen. K. k. mint V. osztályban.
- VIII. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Keresztény egyházi történelem Nagy Károlyig. — II. félév. Nagy Károlytól korunkig. K. k. Ker. egyházi történet. Hepp III. kiadás. Buda, 1854.

2. Latinnyelv.

- I. Osztály.* Het. 8 óra. I. félév. Betűtan, előisme az igékről, fő- és melléknevek, névmások, igehatározók. — II. félév. Számnevek, elüljárók, nevek nemei. K. k. Latin nyelvtan. Szepesi I. rész. Pest, 1853. Olvasás, fordítás, elemzés, írásbeli dolgozatok.
- II. Osztály.* Het. 8 óra. I. félév. Az első rész ismétlése és az igék. — II. félév. II. rész. K. k. Szepesi II. rész. Olv., ford., elem. és írásbeli dolgozatok.
- III. Osztály.* Het. 6 óra. I. félév. Szóegyeztetés, szóvonzat. — II. félév. Folytatás a szóvonzatról. K. k. Latin mondattan. I. rész. Szepesi. Pest, 1853. — Hoffmann *Historiae antiquae*. Bécs, 1854. Olv., elem., fordítás.
- IV. Osztály.* Het. 6 óra. I. félév. Szóegyeztetés, szóvonzat. — II. félév. Igemódok, részesülők, állapotjegyzők, hanyatszók, szerkesztés, hangmértéktan. Olv. magyarázás. K. k. Latin mondattan. Szepesi. Pest, 1853. — Julius Caesar *de bello Gallico*. L. I.—V. Ovidii *Tristium* L. III. Eleg. XII. és L. V. El. IX.
- V. Osztály.* Het. 6 óra. I. félév. T. Livius L. I. Ovid. *Metam. aetas aurea, arg. aenea, ferrea és fabula Deucalionis*. — II. félév. Ovid. *Metam. fabula Daedali. Narratio de Philemone et Baucide*. Livii L. II. és XXI. választással. Orat. Hannib. ad Scip. és viszont. Szerkesztés és fordítás. K. k. Gryzar.
- VI. Osztály.* Het. 6 óra. I. félév. Sallust. *Catilina* választással, P. Virgilij *Aeneid*. L. I. — II. félév. Cic. Orat. in *Catilianam* L. I. Virg. *Aeneid*. végig. *Georgic*. L. IV. *de cura apum*. *Bucol. Ecclg.* I. V. Szerkesztés és fordítás. K. k. Gryzar és Hoffmann.
- VII. Osztály.* Het. 5 óra. I. félév. M. T. Cic. *oratio pr. M. Marcello*, Virg. *Aeneid*. Lib. II. 1—405. II. félév. *Oratio pro Ligario*, Virg. *Aeneid*. Lib. II. 405-től végig. Emlézés, szerkesztés, fordítás. K. k. mint a VI. osztályban.
- VIII. Osztály.* Het. 5 óra. I. félév. Taciti *Agricola*. Q. Horatii *Fl.* Lib. I. II. III. *odae* 14. II. félév. Taciti *Germania*, Q. Horatii *Fl.* Lib. IV. két óda, *Epist. ad Pisones*. Emlézés, szerkesztés, fordítás. K. k. C. Corn. Taciti *opera*. Lips. 1846. és Q. Horatii *Fl. Carmina selecta*. Vindobonae, 1853.

3. Görögnyelv.

- III. Osztály.* Het. 5 óra. I. félév. Betűtan, az ige némi ismertetése, névragozás, mellék- és számnevek. — II. félév. Névmások, tiszta és néma jellemű igék ragozása. K. k. Elemi hellen nyelvtan. Szepesi I. II. rész. Buda, 1852. és Vinterkorn S. olvasókönyve, 1—84. Fordítás, elemzés és írásbeli dolgozatok.
- IV. Osztály.* Het. 4 óra. I. félév. Név és ige alaktan gyakorlati ismétlése. — II. félév. Ugyanaz folytatva a *mi* végzetű s rendhagyó igékkal együtt s a szókötés gyakorlati ismertetése. Olvasás, elemzés s fordítás. K. k. Szepesi és Vinterkorn olv. könyv, 85—128. 52 msec. 12 elbeszélés a *mythologiából*, és néhány adoma. Írásb. dolgozatok. Az elemzett jelesb darabok betanulása.
- V. Osztály.* Het. 5 óra. I. félév. Xenophon *Anab.* III. és IV. könyv fele. — II. félév. Xenophon *Anab.* IV. könyv végig. *Ilias* I. *Rhap.* egészen fordítva és elemézve. Írásb. gyakorlatok s némely jeles szakasz betanulása. K. k. Xenophon, Hertlein. *Ilias*, Hochegger.
- VI. Osztály.* Het. 5 óra. I. félév. Herodot L. V. 1—40. Homeros *Ilias* V. *Rhap.* 1—300. — II. félév. Homeros *Ilias* 300—659. IX. 1—300. Herodot. L. V. 40—72. Némely jeles szakasz betanulása s írásbeli dolgozatok. K. k. Hochegger és Wilhelm.

- VII. Osztály.* I. félév. Het. 6 óra. Homeros Ilias Hohegger szerint. XI. Rhap. 1—400. Demosthenes Olynt. beszédei I. II. — II. félév. Het. 4 óra. Ilias XI. Rhap. 400—668. XIV. Rhap. 1—205. Demosthenes olynt. beszéd. III. Fülöp ellen, I. 1—15. jelesb szakasz betanulása s írásbeli dolgozatok.
- VIII. Osztály.* Het. 5 óra. I. félév. Homeros Ilias Hohegger-féle kiadás XVI. Rhap. 1—500. Platon Apológiája. — II. félév. Ilias XVI. Rhap. 500—630. XVIII. 1—500 s jelesb szakaszok betanulása és írásbeli dolgozatok.

4. Magyar nyelv.

- I. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Betűtan, helyesírás, szónyomozás, névragozás, fő- és melléknevek, névutók. — II. félév. Névmások, rendes igék ragozása. Olvasás, elemzés, szaválás, írásbeli gyakorlatok. K. k. Ihász Gábor nyelvtana. Eger, 1853. Olv. könyv. Szvorényi I. r.
- II. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Rendes és rendhagyó igék ragozása. — II. félév. Határozók, indulat- és kötszők, szóképzés és összetétel. Olvasás, elemz. szav. írásb. dolgozatok. K. kk. Ugyanazok.
- III. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Mondattan. — II. félév. Folyt. és befejezése. Olv., elemz., szav., írásb. dolg. K. k. Magyar szókötés. Buda, 1852. Olv. könyv. Szvorényi II. r.
- IV. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Irálytan. — II. félév. Hangmértéktan. Olv., elemz., szav., szerkesztés. K. k. Trautwein olv. könyv. III. r.
- V. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Az újabbkori magyar irodalom történet. — II. félév. Folytatás. Olv., fejt., szav., szerkesztés. K. k. Lonkay II. köt. Pest, 1855.
- VI. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Magyar irod. tört. folytatása. — II. félév. Folytat., Olv., fejt., szav., szerkesztés. K. k. Ugyanaz.
- VII. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Magy. irod. tört. folytatása. — II. félév. Folyt. és befejezés. Olv., fejt., szav., szerkesztés. K. k. Ugyanaz.
- VIII. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Magyar irod. tört. XII. századtól. — II. félév. Folytat. és befejezés, szépirod. elemei. Olv., fejt., szav. és szerk. K. k. Lonkay I. köt. jelesebb írók öszleg tárgyalva.

5. Német nyelv.

- I. Osztály.* Het. 4 óra. I. félév. Helyes olvasás és írás, nemszócskák és főnevek ragozása. — II. félév. Folytatás. Olv., ford., elemz., és írás. K. k. Német gramm. Lonkai A. Pest. Olvasó könyv: Erstes Sprach- und Lesebuch für die kath. Volksschulen. Wien, 1854.
- II. Osztály.* Het. 4 óra. I. félév. Ismétlés, névmások, számnevek, szenvedő igék. — II. félév. Folytatás, rendetlen igék s a többi beszédrészek. Olv., ford., elemzés K. k. Ugyanaz. Olv. könyv: Zweites Sprach- und Lesebuch für die zweite Klasse. Wien, 1854.
- III. Osztály.* Het. 3 óra. I. félév. Mondattan. Egyszerű mondatok. — II. félév. Folytatás. Kémény és enyhe igeragozás. Olv., elemz., ford., írásb. dolgozatok. K. k. Drittes Sprachbuch. Wien, 1857. és Mozart I. Theil. Wien, 1853.
- IV. Osztály.* Het. 3 óra. I. félév. Mondattan. — II. félév. Olv., elemz., ford., írásb. dolgozatok. K. k. Mozart, mint főlebb.
- V. Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. A beszédrészek, rendhagyó igék. — II. félév. Folytatás és mondattan. Olv., elemz., ford. írásb. dolg. K. k. Mozart mint főlebb és Töpler 4-ik kiadás;

- VI. Osztály.* Het. 3 óra. Olv., ford., elemzés, írásb. dolg. K. k. Mozart II. Theil.
VII. Osztály. Het. 3 óra. Olv., ford., elemzés, írásb. dolg. K. k. Mozart II. Theil.
VIII. Osztály. Het. 3 óra. Irod. története Bone és Pütz szerint. Olv., ford., nyelvt. s aesthetikai elemzés. K. k. Mint fölebb. Írásdolgozatok. Válogatott darabok szavalása.

6. Történelem és földleírás.

- I. Osztály.* Het. 3 óra. I. félév. Mér-, természettani és politikai földrajz elemei. — II. félév. Folyt. K. k. Az általános földrajz alapvonalai. Bellinger nyomán Málik V. Bécs, 1853.
II. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Ó-korból Azsia, Afrika és Európa népei a macedonok történeteig, ugyanazon világrészek földrajzával. — II. félév. Macaedonok és rómaiak története s földrajza. K. k. Pütz I. Baranyai Zsigmondtól.
III. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Középkori történet a keresztes hadjáratokig bezárólag. — II. félév. A westphali békeig, különös tekintettel Magyarországra. Időszerű földrajz. K. k. Ugyanaz II. és III.
IV. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Újabbkor. Amerika felfödözésétől az északamerikai szabadságháborúig. — II. félév. Folytatólag az 1815-ki eseményekig. Időszerű földrajz. Austriai birodalom ismerete. K. k. Az előbbi és austriai honismeret. Bécs, 1851.
V. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Azsia, Afrika népeinek ó-kori és görög története a spartai köztársaságig. — II. félév. A spartai köztársaságtól a rómaiak történeteig. Időszerű földrajz. K. k. Schröck Ferenc. I. kötet.
VI. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. A rómaiak története a nyugoti birodalom megdüléseig. — II. félév. Középkori történet a keresztes hadjáratokig. Időszerű földrajz. K. k. Ugyanaz.
VII. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. A keresztes hadjáratoktól kezdve Amerika felfödözéseig. — II. félév. Az újabbkor története a westphali békeig. K. k. Ugyanaz.
VIII. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. A westphali békekötéstől Napoleon császárságaig. — II. félév. Folytatás. Napoleon bukásaig. K. k. Ugyanaz és Oesterreichische Vaterlandskunde. Wien, 1854.

7. Mennyiség- és bölcsészeti előtan.

- I. Osztály.* Het. 3 óra. I. félév. Számtan a törtszámokig. — II. félév. Folyt. Mértan nézletileg a □-ig. Mocnik Mennyiségtan I. és Koller K. Mértani nézlettan I.
II. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. I. rész. ismétlése után viszonyok, arányok, hármas szabály. Mértan: az előbbiek ismétlése a három és négyszögek. — II. félév. Számtan, összetett hármasszabály, kamatszámolás, súly- és mértéktan. Mértan: folytatólag a három, négy s több oldalú idomok tulajdonságai, felosztása és átváltoztatása s területmérés. K. k. Lutter I. és Koller I.
III. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. A négy betűvetési művelet egész és törtszámokkal. Mértan: előbbiek ismétlése után körtan. — II. félév. Hatványozás, gyökfejtés, csere és egybevetés. Mértan: körtan befejezése. K. k. Koller II. és Mocnik II.
IV. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Összetett arányok és ezeken alapuló számtani műveletek megfejtése. Mértan: fölületmérés. — II. félév. Betűszámtani műveletek ismétlése s egyenletek egy ismeretlennel. Mértan: tömegmérés. K. k. Lutter II. és Koller II.

- V. *Osztály.* Het. 4 óra. I. félév. Betűszámítási számrendszer, algebrai négy műtét, a mennyiségek tulajdonai s osztékonyságai. Mértani vonalok, szögek, a kör meghatározása, háromszögek összeillősége, egyközűk sajátosságai. — II. félév. Betűszámítás: a közönséges tizedes s lánc törtek, viszonyok, arányok, hármas- s társasszabály. Mértan: szögek, egyenes vonalok arányai, idomok hasonlósága, a körívek összeköttetése egymással s az egyenesekkel. K. k. Mennyiségtan. Mocnik Ferenc után dr. Arenstein.
- VI. *Osztály.* Het. 3 óra. I. félév. Betűszámítás: hatványok, gyökök, gyökmennyiségekkel műtétek, viszonyszámok. Mértan: a szögek mértéke, a körhöz vont egyenesek arányai, a körbeni s kör körüli háromszögek alakítása, a szabályos sokszögek, ezeknek körhöz viszonyaik s alakításuk, az idomok viszonyainak alakítása, átváltoztatása és mértéke. — II. félév. Folytatás, egyenletek egy s több ismeretlennel és határozatlan egyenletek. Mértan az egyenes vonalú idomok osztása, kerülék, hajtalék, mentelék s tömörmértan. K. k. Ugyanaz.
- VII. *Osztály.* Het. 3 óra. I. félév. Betűvetésből: másod- és felsőbbrendű egyenletek, haladványok. Mértan: Lap- és gömbháromszögmértan. — II. félév. Kapcsolástan és Newton két tagozata. Mértan: A betűszámítás alkalmazása a mértanra, s az elemző mértan alapvonalai a síkban. K. k. Ugyanaz.
- VII. *Osztály.* II. félév. Het. 2 óra. Bölcsészeti előtan. Gondolkodástan. K. k. Rohrer. Pest, 1856.
- VIII. *Osztály.* Het. 1 óra. A mennyiségtan ismétlése. K. k. Ugyanaz.
- VIII. *Osztály.* Het. 2 óra. Bölcsészeti előtan. Tapasztalati lélektan. K. k. Ugyanaz.

8. Természettudományok.

- I. *Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Természettudomány: bevezetés, emlős állatok. — II. félév. Rovarok és férgek. K. k. Természettudomány elemei. Hanák J. 1854.
- II. *Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Természettudomány: madarak, hüllők és halak. — II. félév. Növénytan. K. k. Ugyanaz.
- III. *Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Természettudomány: ásványtan. — II. félév. Természettan: a testek közös tulajdonai, vegy- és hévtan. K. k. Előbbi és Lutter Ferd. Pest, 1853.
- IV. *Osztály.* Het. 3 óra. I. félév. Természettan: a szilárd, híg és légnemű testek egyensúlya és mozgása, hangtan. — II. félév. Láttan, villanyosság, delezesség, csillagászat és természettani földrajz. K. k. Természettan alaprajza. Lutter. Pest, 1853.
- V. *Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Természettudomány: ásványtan. — II. félév. Növénytan. K. k. Mihálka A. Pest, 1856.
- VI. *Osztály.* Het. 2 óra. I. félév. Természettudomány: állattan. — II. félév. Befejezés. K. k. Ugyanaz.
- VII. *Osztály.* Het. 3 óra. Természettan: a testek közös tulajdonai, vegytan, egyensúly és mozgás, hullám- és hangtan. K. k. Természettan. Schirhuber. Pest, 1853.
- VIII. *Osztály.* Het. 3 óra. I. félév. Delez-, villany-, hév- és láttan. — II. félév. Csillagászat légtünettan. K. k. Ugyanaz.

V. Rendkívüli tantárgyak.

1. *Francianyelv.* Het. 2 óra. Ahm gyakorlati tanmód szerint tanított a legszükségesebb szabályok betanulása és alkalmazásával. Ehez járult olvasás, elemzés és fordítás, szóval és írásban. Tanulók száma 16.

2. *Ének.* Het 2 óra. Az egyházi énektanításban, mint máskor, két osztályra osztva az egész ifjuság részesítettett; míg a műéneklésben 133 tanonc minden kötelezett fizetés nélkül vett részt.
3. *Rajz.* Het. 3 óra. Bevezetésül a szemmértékben egyenes és görbe vonalok rajzolása által gyakoroltattak, majd egyszerű és összetett mértani ábrák utánzásában, könnyebb alakok másolásában, növény- és állatországból, és tájképek készítésében. Tanulók száma, közönséges beírási pénz lefizetése mellett, volt: 43.
4. *Szépíráás.* Het. 2 óra. Magyar és német szabályos írásban gyakoroltattak az első és második osztálytanulók. Összesen: 141.

VI. Taneszközök.

a) A még szükségelt iskolai könyveken kívül ez évben szerzett munkák:

- Szalay Magyarok története. V-ik kötet.
 Hunyadiak kora. Gr. Teleky Józseftől. XII-ik köt.
 Nádor-Codex. Toldy Ferenc. 1 köt.
 Latinmagyar szótár. Kolozsvártt. I—IV. füzet.
 Koszmosz. Fordit. Miksics. I.—II. füzet.
 Magyar nyelvészet. Hunfalvy Pál. I.—V. füzet.
 Egyházi Archaeologia. Lonovics József. 3 köt.
 Geschichtestabelle. I.
 Geschichte der franz. Literatur. Schmid Julian. 4 köt.
 Vegytani képek. Csengeri Antal. 2 köt.
 Amerikai utazás. Nendtwich. 2 köt.
 Erkölesi példák. Alvinczi. 1 köt.
 Hunyady János utolsó hadjárata. Kiss. 1 köt.
 Új magyar muzeum 1858. folyam.
 Magyar történelmi tár. 4 köt.
 Világtörténelem. Cantu Caesar. 3 köt.
 Erdélyi történelmi adatok. Gr. Mikó Imre. 2 kötet.
 Magyar történelmi emlékek. Szalay. 4 köt.
 Magyarhoni természetbarát 1857. és 1858. folyam.
 Történelmi tanulmányok. Csengery Antal. 1 köt.
 Világtörténet. Bumüller 3 köt.
 Újabbkori ismeretek tára. 6 köt.
 Jelenkor. I.—IV. füzet.
 Hitoktatás kézikönyve. Gruber. 2 köt.
 Herodoti Musae. Baehr. II-ik kötet.
 Népinevelési közlemények. Mészáros Imre 1857. és 1858. folyam.
 Budapesti Hirlap. 1858. év.
 Zeitschrift für die oesterr. Gymnasien. 1858.
 Tanodai lapok. 1858. év.
 Oesterreichischer Schulbote 1858. év.
 Gyakorlati irályisme. 1. köt.

Blair H. Aesthetikai leckéi. 2 köt.
 Erdélyi J. népdalok és mondák. 3 köt.
 Török Publicistikai dolgozatai. 1 köt.
 Jókai. Fortunatus. Kalózkirály. 1. köt.
 Vasárnapi könyvtár. 1858. folyam.
 Ifjusági Plutarch. Pápai gymn. tanáraitól. 1 füz.

Ajándékoztattak:

Nagy Márton gymn. igazgatótól:

Jerney utazása keleten. 2 kötet.

Tompa M. versei. 1 köt.

Czech József, gymn. tanártól:

Fáy András összes művei. 8 köt.

Székely Sándor Erdélyország története. 1 köt.

Való József, gymn. tanártól:

Fejér György. A magyarok ősi rokonairól. 1 köt.

Komáromi romemlékek. 1 köt.

Horváth Ferenc, gymn. tanártól:

Rónai Jácint. Jellemisme. 1 köt.

Tamásbátya Gunyhója. 2 köt.

Csaplár Benedek, gymn. tanártól:

Tanodai lapok. 1856.

Hoványi. Nehány hét a szentföldön. 1 köt.

L. Annaeus. Seneca vigasztalása Marciahoz. Ford. Zsoldos Ignác 1858. 1 köt.

Az ó classica literatura, vagy görög és római remek irodalom történelmének főbb pontjai. Szvorényi Józseftől. 1 köt.

Toldy Ferenc. Magyar irodalom története. 1 köt.

VIII. Osztálytanulóktól:

Hazánk. 3 kötet.

Szépirodalmi közlöny. October — decemberi évfolyam. Jutalék: Szépirodalmi Album.

Jókai Decameron-ja. 5 kötet.

Száz történelmi regé és adomák. Kövárytól. I.—II. köt.

Vasárnapi ujság és Politikai ujdonságok. Jan.—Jun. félv.

Szépirodalmi közlöny. Jan.—jun. félv. Jutalék: Százszor szépek. Fordította Berec

Károly; és vetélytársak. Szathmári Károlytól.

Magyar statusférfiak. Csengerytól.

Nápolyi Joanna, történelmi regény.

Czuczor költeményei. 3 kötet.

Nemzetiség. Mocsárytól.

Losonczy Phönix. I.—II. köt.

Kazinczy Ferenc levelei III. kötet.

Plutarch párhuzamos életrajzai. Ford. Székács.

VII. Osztálytanulóktól:

Nendtwich utazása.

Társasélet Mocsárytól.
Sophocles színművei. I.—II. Finkei J.
Delejtű. Pesti Frigyes.

Szilber Gula, VI. osztály tanulótól:

Pakróczy N. János. Töredékek a sz. előidőből.
Básthly József. Magyarok emléke. 1 köt.

A kölcsönkönyvtárt illetőleg egy igen dicséretes, és az ifjúságot jól jellemző szokás kezdett gymnasiumunkban életbe jöni a m. kormány ama kegyeletes figyelme következtében, mely szerint a jobbmódu ifjak iskolai könyveiket a szegény sorsu tanulók számára raknák le egy az arra fölkért tanár úr kezeibe. Ezt helyeslőleg kell kiemelnünk, hogy egyebek is a jó példa után buzduljanak a nemes tett utánzására.

A két év lefolyta alatt következő VIII. osztályt végzett tanulók neveit tüntetjük föl itt, kik az említettük jótékonyságot eszközlék szegényebb utódaiknál:

Bene Antal.	Maletics Miklós.
Bozóki Zsigmond.	Nagy Sándor.
Caesar Gyula.	Plechl Szilárd.
Deutsch Károly.	Rónay János.
Duka László.	Strósz Ernő.
Endre Mihály.	Szabó Kálmán.
Gergulics János.	Tary Ödön.
Kalmár József.	Weisz Károly.
Krázl József.	

VII. 185⁶/₇-iki tanévben tartott érettségi vizsgák eredménye.

Huszonhárom nyolcadik osztálytanuló közül érettségi vizsgát kiállotta huszonkettő, mint e névsor mutatja:

- Bene Antal, szegedi születés, Csongrádmegyéből.
Boromisza Márton, kalocsai, Pestmegyéből.
Bozóky Zsigmond, kún-sz.-mártoni, Nagy-Kúnságból.
Caesar Gyula, temesvári, Temesi-Bánságból.
5. Duka László, nagy-sz.-miklósi, Szerbvajdaságból.
Endre Mihály, félegyházi, Kis-Kúnságból.
Endre Miklós, félegyházi, Kis-Kúnságból.
Kalmár Bertalan, félegyházi, Kiskúnságból.
Kalmár József, félegyházi, Kis-Kúnságból.
10. Kotányi Károly, héber, gyomai, Békésmegyéből.
Krázl József, lippai, Temesi-Bánságból.
Kreutzberger Ferdinand, szegedi, Csongrádmegyéből.
Nagy Sándor, helv. vall., kecskeméti, Pestmegyéből.
Plechl Szilárd, nagybecskereki, Szerbvajdaságból.
15. Rózsa Ferenc, szegedi, Csongrádmegyéből.
Schönfeld Samu, héber, nagykanizsai, Zalamegyéből.
Strósz Ernő, törökkanizsai, Szerbvajdaságból.

Tary Ödön, szegedi, Csongrádmegyéből.

Tóth Pál, kegy. rendi növendékpap, kecskeméti, Pestmegyéből.

20. Wechsler Zsigmond, héber, zentai, Szerbvajdaságból.

Véhn János, kalocsai, Pestmegyéből.

Zsarkó Antal, szegedi, Csongrádmegyéből.

Ez évben az írásbeli érettségi vizsgák tartattak július 19., 20., 21. Szóbeliek auguszt. 1., 2-án fognak tartatni. Vállalkozott 19 ifju.

VIII. A szegedi nagygynasiumhoz kötött ösztöndíjak.

a) Bold. eml. Ebner József, volt Csanád egyházmegyei címzetes kanonok, alesperes és németszentpéteri lelkész, 1846-ki martius 19-én kelt nagylelkü alapítólevele értelmében évenként azon nyolcadik osztály tanulónak, ki magát vallásosság, példás viselet s a tanodai szabályok pontos megtartása által kitüntetendi s társai közt a vallástanból mindkét félévben legnagyobb előmenetelt tanusítand, a többi tanulmányból pedig az elsők közé leend sorozva, hat arany, az az: huszonhat pgő frt adatik.

Ez ösztöndíjban mult tanévben részesült: Ró z s a F e r e n c, VIII. osztálytanuló.

b) Néhai Sobay György, Szeged városának volt főorvosa, 800 pgő frtot olykép hagyományozott, hogy annak kamatja évenként szegedi születésü legjobb tanulónak, egyiknek a fel-, másikkak az altanodából az illető igazgató és tanárok hiteles bizonyítványa mellett adassék. Áldás hamvaikra!

E jótétemény részesei valának ez évben, feltanodából: Tóth Antal VI.

altanodából: Makra Péter, IV. osz. tan.

B. e. Jettim József által tett alapítványból részesülnek:

Pillich Kálmán, VII. oszt. tan. 40 pft.

Wéber Károly, „ „ „ 40 „

Király Antal, VI. „ „ 40 „

Papp István, „ „ „ 40 „

Ugyanezen alapítványból mint árva segélydíjt nyer Völgyi Antal, II. osztály tanuló 32 pftot.

Királyi ösztöndíjasok: Haam Lajos, VIII. tan. 80 pgő ftot.

Szedoglavich Ignác, V. oszt. tan. 80 pftot.

Ezen évben is hálával emlékszünk, mint a szeged-alsóvárosi szegény kezdő tanulók egyik őrangyaláról, ngos és főt. Oltványi István Csanád egyházmegyei kanonok, nagyprépost s püspöki helynök urról, ki egy gymnasiumi tanoncot ez évben hasonlóul részesít 24 pft ajándékban. Ismételjük ez alkalommal is a már nyilvánított őszinte kívánatunkat, hogy az Isten ő nagyságát a tudományoknak és az ifjuságnak gyámolítására még igen sokáig éltesse!

IX. Kivonat az 185^{6/7} és 185^{7/8}-ki jegyzőkönyvekből.

Tanodai osztály	185 ^{6/7} tanév végén voltak	185 ^{7/8} -ki tanévben							
		alsóbb osztályból föléptek		Ismétlők	a tanév kezdetén voltak			második félévben jöttek	a tanév végén voltak
		helybeliek	másunnan jöttek		szegediek	vidékiek	összesen		
I.	95	56	25	10	48	43	91	1	88
II.	59	56	—	2	32	26	58	—	58
III.	48	49	5	1	31	24	55	—	55
IV.	32	43	1	1	29	16	45	—	43
V.	24	24	15	—	19	20	39	1	39
VI.	25	18	6	—	13	11	24	—	24
VII.	15	16	3	1	12	8	20	1	18
VIII.	23	15	2	1	5	13	18	—	18
Összesen	321	277	57	16	189	161	350	3	343

X. A második félévi vizsgálatok.

1. Áttételi vizsgálatok tartattak július 9—17-ig bezárólag.
 2. Vallástaniak a feltanodában július 26., altanodában jul. 27-kén.
 3. Nyilvános vizsgálatok 29. és 30-kán.
- A hála szent mise, szavaltatok s énekpróba az ifjuság elbocsátásával 31-kén.

XI. Kidolgozási földeatok.

V. Osztályban.

Imádd az Istent. — Tiszteld szüléidet. — Teljesítsd kötelességeidet. — Az előadásokat figyelemmel kísérd. — Az időt hasztalanul ne töltsd. — *Körm.* — Maros és Tisza. *Mese.* A jámbor evező. *Átváltoztatás.* — A lenyugvó naphoz. *Példázat.* — A fölkelő naphoz *Péld.* — A sors és növelés. *Beszély alakban.* — Új évi kívánatok szülékhez. *Levél alakban.* — *Válasz* ugyanerre. — Folyvást munkálkodnunk kell. *Böv. körm.* — Kikelet. *Leirási alakb.* — *Viz, szél és becsület. Mese bővitve.* — A háladatosság. *Szónoki előadás.* — A fiui szeretet. *Elbeszélés.*

VI. Osztályban.

Tudósító levél. — *Válasz ugyanerre.* — A lélek halhatatlansága. *Utánzás.* — Az oroszlán, róka és a medve. *Mese alakban bővitve.* — Hanyatló év. *Példázat.* — Az atyai szeretet. *Elbeszélési modorban.* — Kölcei Paraenesis *utánzása.* — Figyelmeztetés a tanítványokhoz. *Vörösmarty után prózáilag.* — A nemes lélek. *Elemzés.* Döbrentey után. — Történeti képek. *Történeti elbeszélés.* — Szabadban. *Költőileg adva.*

VII. Osztályban.

A szüneti foglalkozás. *Leirói tollal.* — Az 1798-ki győzedelmes hadjárat a törökök ellen. *Történelmi tollal.* — Zrinyi M. és Szondi. *Párhuzamítás.* — A természettudományok hasznai. *Leírás.* — *Tudósító levél.* — *Válasz ugyanerre.* — Történelmi képek, mint erkölcs tanítók. *Történelmi tollal.* — Vallásos erkölcs és munkás életreiről buzdítás. *Kölcsey után.* — A közönyösség mindenben káros, azért kerülendő. *Szónoki előadás.* — A muzsákhoz. *Költőileg adva.* — A reg. *Költői rajz.*

VIII. Osztályban.

A szüneti célszerű felhasználása. *Védvekkkel támogatva.* — Az ősz. *Et varius ponit foetus autumnus etc. Virg. Leírás.* — Erdősy János első magyar alagyája költőileg és nyelvtanilag *elemezve.* — *Szabad választás.* — Galilai álma. *Leirói tollal.* — A költészet hasznai. *Értekezés.* — A valódi erkölcs szeretetereiről *buzdítás.* — A harmadik időszak költészete hazánkban. — *Leirói tollal.* — A tudományok böcse. *Okadatolt elemzés.* — A fordítás hasznai. *Értekezés.* — *Szabad választás.* — Az élönyelvek műveléséről. — A hunnok testvérharca. *Hősköltemény.* — Az ősz remete. *Legenda.* — Az igazi költő. *Goethe után.* — *Hálászó végelbucszáskor.*

Értekezésünk folytán említők, miszerint ez év az ifjúságra nézve önképzést illetőleg, mondhatni, igen szerencsés vala. A szoros iskolai kötelesség teljesítése mellett többen a felgymnasiumban vetélkedve hozák időszakonként öndolgozta műveiket, melyek a jó fölfogás mellett legnagyobb részt correct helyesírást, a szabad dolgozásokban összefüggést s olvasottságot tanusítanak; míg fordításaikban, melyek magyarnyelvből németre vagy német és franciából magyar vagy németre esének, az anyag és alakhü fordítások szabályait eléggé szem előtt tarták. — Az irányadás, mely nélkül az ifju delejtü nélküli tengeri hajóhoz hasonlít, és a felügyelet az irodalmi tanárok részéről nemcsak nem hiányzott, sőt sok tekintetben serkentő hatású lön az önmíveltségre törekvő jó kedélyeken.

Méltányosság és további ösztön tekintetéből fölemlitendőnek véltük egyebeken kívül a munkásabb ifjak mint: Berger József és Gosztonyi Ferenc VIII. oszt. tanulók (társaik az érettségi vizsgákra használák fel üres idejüket; különben ez önképzési vágy nálók is ép oly kevéssé hiányzott mint munkás társaiknál) Bognár Ferdinand, Kleinmann Lipót, Reitzer Adolf, Rosenberg Isidor, Szluha Ágoston, Tauszik Adolf, Wéber Károly VII. — Ausländer Izidor, Szuló Ernő VI. — Fischer Antal V-ik osztálytanulók neveit.

Összes évi munkálataik, melyek tisztán leírva és bekötve az ifjúsági könyvtárba tétettek le, magyar- és németnyelven, huszonnégy füzetet tesznek részint szabad kidolgozások, részint fordításokban. Ekkénti fölhasználhatása a jó tehetségeknek nemcsak az önmíveltséget eszközli, hanem egyszersmind munkásságra szoktattatik eleve az ifju, kit a körülmények nem ritkán tévútra csábítani szoktak, melyen minden jövője megsemmisül, míg ellenben a munkában megedzett szokott útján halad a biztos rév felé, hol boldogulását eszközölheti. Az illetén ifjakat vezetni könnyü is, örvendetes is, és az leend mindig, bár mily helyzet lépje is meg azokat,

XII. A tanoda belső állapota.

A mult évekhez hasonlólag a lefolyt év is october elején vette kezdetét a sz. Lélek segélyül hívása mellett, bevégezván előbb a fölvételi és ismétlői vizsgákat. Ugyanazon hó 4-kén nem feledkezék meg a tanári testület a dicsően uralkodó apostoli Fejedelem névünneperől, melyet mint a közhaza atyjának napját a szentegyházba sereglett ifjúsággal sz. mise áldozattal szentel meg, az alatt buzgó áhitattal esdvén a Mindenhatónál legszerencsésb éle teért. Azután új erővel és szokott buzgósággal folyának az előadások, melyek egy pár közbe jött örvendetes jelenet által villanyoztattak fel. Az egyik januarius 18-án történt dr. Haas Mihály, iskolai tanácsos, jelenleg kinevezett szathmári püspök úr ömga látogatásával, mely mint akkor kedves ép oly örvendetes azon meglepetés, mely a jeles férfit az iskolák fővezetése mellett szerzett bokros érdemeinél fogva a legfelsőbb kegyelem által boldogítá. *Ad multos annos!!* — A másik jelenet hasonlólag örvendetes is, boldogító is volt gymnasiumunkra nézve, midőn april 21-kén délelőtti órákban cs. k. Albert főherceg ö fönsege díszes kíséret mellett egyenkint minden osztályt meglátogatni méltóztatott. E kitünő kegyelem annál maradóbb hatásu lön és leend az ifjúság ártatlan kebelében, minthogy egyszersmind alkalom nyujtatott neki a magas vendég előtt tudásának zsengejét elébe lerakhatni. Sokan kétkednek, pedig igaz, miszerint az észszerü alkalmak legösztönzőbbek a növekedő ifjúság haladására. Öröm volt láthatni, miként emelkedett a mesterkéletlen kebel a leereszkedő nyájasság látása, s egyes fölszólítások és kérdezetések hallatára. *Éltesse az Isten a kegyes Főherceget hazánk boldogítására legjobb egészségben sokáig!* Szerencsés vala gymnasiumunk év folytán még püspöki biztosaihoz ngos Kreminger Antal, prépost és ft. Drahoss Gergely alesperes urakhoz is, mint az ifjúság vallásos és erkölcsi haladásának hü örei és tanúhoz.

A délelőtti rendes előadásokat, mint mindig 7 1/2 óraker sz. mise szokta megelőzni; vasár- és ünnepnapokon a szokott isteni tiszteletet hitelemzések és szónoklatok követték. — A sz. gyónást az oltári szentségben való részesüléssel tanéven által ötször végezték. — A husvétii sz. gyónást és áldozást sz. gyakorlatok előzték meg. Szent meneteken mindannyiszor áhitattal nem csak jelen voltak, hanem a betanított alkalmi szent énekek zengedezéseivel az ájtatoskodó népre buzgón hatottak. Ünnepeles áhitattal tartatott meg az ifjúság védszentjének — sz. Alajosnak — napja is.

A folytonos munkásságra szoktatott ifjúság könnyen fegyelemben tartható. Miért a tanárikar minden törekvése oda irányoztatott, miszerint azt okosan elfoglalva akként tartsa korlátok közt, miként se az elkedvetlenedésre az erőt fölülmuló munka által okot ne szolgáltatasson, se a kicsaponghatásra a könnyítés által akarva okot ne adjon. S mégis — minthogy a hány a tanonc, annyi a hajlam — nem történhetik-e, hogy egyes csábitás is meg akarja mérgezni a jóra hajló ártatlan szivet? mi azonban az ügyes tanár figyelmét ritkán kerülheti el. Általában ifjúságunk a neki szabott törvények iránt tiszteletet önkényt tanusító volt, és ez mindig megnyugtatósul szolgál a lelkiismeretes tanári testület s igazgatóságának.

XIII. A tanoda külső állapota.

Tanodánk külső állapotát illetőleg megjegyzendőnek véltük, hogy, miután ifjúságunk száma évenkint szép gyarapodásnak örvend, nehogy a helyiség akadályul legyen a tanoncok befogadására, az igazgató, szokott gondosságánál fogva a t. c. városi polgármesteri

hivatalt megkereste a végből, hogy az 1853-ban az elemi iskolák rendezése alkalmával szükségelt helyiség tekintetéből a gymnasiumi igazgatóság beleegyezésével ideiglenesen átengedett három osztályt, részint, mivel ifjúságunk évenként szaporodik, részint a természettani eszközök gyarapodása is egy teremtet igényel, gymnasiumunkhoz visszaadni sziveskedjék; nehogy helyiség tekintetéből a tanulni kívánó ifjak az alkalomtól megfoszthatni kényteleníttessenek. Az igazgatónak e megkeresése eddig annyit eredményezett, hogy a t. c. Tanács részéről a kiküldöttség a helyiséget megvizsgálván, a fölkérést helyesnek találá. Az ügy, hitünk szerint, a városi eljáróság akarátán, ismervén annak az iskolák iránti hajlandóságát, hajótörést nehezen szenvedend.

XIV. Tanév folytán érkezett fontosabb rendeletek kivonata.

Kovács János, egri gymn. I. oszt. tanuló kizáratása hirdettetik. Helyt. szám 28,935.

Búla természettana az algymnasiumban elfogadható H. sz. 2310.

Cervicek Ferenc, braunauai gymn. tanuló kizáratása. H. sz. 25,260.

A paralel osztály fölállítására újlag megparancsoltatik. H. sz. 24,529.

„Utazások“ című könyvből 17 péld. küldetik az ifjúság közti kiosztás végett. H. sz. 18,201.

Az ungvári államgymnasiumban hat tanári székre pályázat hirdettetik. H. sz. 21,995.

Herodoti de bello persico historiarum epitome című munka II. kiad. ajánlt. H. sz. 25,627.

Passovszky László, cernovici gymn. tanuló kizáratása. H. sz. 27,733.

Hillardt-féle táblák harm. füzeté elfogadtatik H. sz. 26,445.

Rohrer Antal tanár „Bölcsészeti előtan“ című munkája isk. könyvnek elfogadtatik. H. sz. 27,397.

Benöki-féle alapítványra csődület hirdettetik. H. sz. 30,164.

Közöltetnek az előadható magyar isk. könyvek magyar kath. gymnasiumok számára. H. sz. 30,790.

Varhanek Frigyes német földleírása segédkönyvül használható gymn. és realosztályokban. H. sz. 30,787.

Érettségi bizonyítványok elvesztése hirdettetik. H. sz. 12,161. 12,162.

Dlabács és Eszterházy-féle ösztöndíjakra csődület hirdettetik. 30,409.

Varga János latin mondattana használatra megengedettik. H. sz. 32,378.

Visszaküldetett az 185⁵/₆-ki végjelentés helybenhagyólag. H. sz. 26,719.

Niederbrucker József, szalcburgi tanuló kizáratik H. sz. 33,431.

Dr. Heyne német nyelvtana elfogadható. H. sz. 33,098.

Visszaküldetik észrevétel nélkül a főnévjegyzék. H. sz. 34,824.

Dr. Pokorny. „Naturgeschichte“ című könyve az algymnasiumban elfogadható. H. sz. 33,191.

„Der junge Staatsbürger“ című könyv ajánltatik. H. sz. 4,507.

Rakias Ödön, zágrábi tanuló kizáratása. H. sz. 35,619.

„Die Grundzüge der neuhochdeutschen Grammatik für höhere Bildungsanstalten“ című könyv ötödik kiadása használható. H. sz. 36,084.

Stifter Mihály, kőszegi gymn. tanuló kizáratása. H. sz. 37,216.

Löcsey államgymnasiumban csődület hirdettetik. H. sz. 37,302.

Dr. Klotz K. latin szótára ajánltatik. H. sz. 37,253.

Visszaküldettek a mult évi éretts. vizsgák jegyzőkönyv és értesítvénye helybenhagyólag. H. sz. 37,188.

Két példány német történelmi munka küldetik a gymn. könyvtár számára. H. sz. 37,071.

Barilics-féle ösztöndíjra csődület hirdettetik. H. sz. 34,565.

Curtius görög nyelvtana Kiss Lajos által fordítva elfogadható. H. sz. 37,255.

„Über die Fremdwörter im Magyarischen“ című könyv küldetik a könyvtár számára. H. sz. 37,650.

Artinger József, volt közzei gymn. tanulóknak elveszett eredeti bizonyítványa megtalálás esetében érvénytelen. H. sz. 1541.

Vallástanárookra nézve az 1856-ki jul. 19. 10,509 sz. a. kelt ministeri rendelet érvényes. H. sz. 739.

„Illustrirte geographische Bilder“ etc. című munka megvételre ajánltatik. H. sz. 2631.

A tandíjnak a cs. kir. pénzgyűjtő hivatalhozi beadása és azon hivatal számvevője általi beszede újolag szoroson meghagyatik. H. sz. 37,450.

Stefanics-féle ösztöndíjra csődület hirdettetik. H. sz. 3,045.

Azon tanulóknak, kik egy tantárgyból nem kielégítő osztályt érdemeltek. Mig azt engedelem mellett ki nem javitanák, csak ideiglenes bizonyítvány adathatik. H. sz. 2,033.

„Platon's Protagoras“ című könyv iskolai és magánhasználatra ajánltatik. H. sz. 4,760.

Styrum-Lymburgi ösztöndíjra csődület hirdettetik. H. sz. 5,294.

A tanárok önképzési foganatosítása helyeseltetik; a mellett pedig a németnyelv tanulása ismét komolyan ajánltatik, valamint a vallástan jó felosztása és a németnyelveni levelezés a felgymnasiumokban. H. sz. 2,814.

Visszaküldetik a multévi végjelentés azon meghagyással: hogy vagy a paralel osztály állittassék fel, vagy a fölvétel szigorúbb legyen. H. sz. 2,814.

Tanítóknak állomásaikat időközben elhagyni tiltatik. H. sz. 5,053.

Döbrentey Ágoston és Nieszner Jenő tanulóknak elveszett eredeti bizonyítványaik megtalálás esetében érvénytelenek. H. sz. 4,741.

„Historisch-Geographischer Schul-Atlas von Pütz“ első füzetére figyelmeztetik az igazgatóság. H. sz. 5,364.

„Naturhistorischer Schul-Atlas“ harmadik kiadása megvétele ajánltatik. H. sz. 4,715.

A budapesti kerületben ürességbe jött ösztöndíjakra pályázat hirdettetik. H. sz. 1,015.

Tokody István, nagyváradi díjnoknak 185 $\frac{1}{2}$ -iki isk. bizonyítványa elveszvé, megtalálás esetében érvénytelen. H. sz. 4,611.

Weber Bódod, leitmerici tanulóknak elveszett eredeti bizonyítványa érvénytelen. H. sz. 3,717.

Szedoglavics Ignác, szegedi ösztöndíjas tanuló, ösztöndíját helyben a pénzgyűjtő hivatalnál fölveheti. H. sz. 5,799.

Csajda Ferdinand, pozsoni irgalmas barátnek Nyitrán kapott, de elveszett 5-ik oszt. 2-ik félévi bizonyítványa megtalálás esetében érvénytelen. H. sz. 8,013.

Hasonlóul Eichorn Sándor brüni tanulóé. H. sz. 7,414.

A bécsi cs. k. isk. könyvtárusnál népének az austriai nép számára szerkesztve kaphatók. H. sz. 4,983.

Év végén fölküldendők meghatározatnak. H. sz. 5664.

„Mittelalterliche Kunst-Denkmale des Oesterreichischen Kaiserstaates“ című munka megvétele ajánlatik. H. sz. 8,800.

Pesti Dániel, nagykörösi ref. gymn. 4. oszt. tanuló minden tanintézetből kizáratik. H. sz. 8,108.

A tandíj átadása a helyb. pénzgyűjtő hivatalnak sürgettetik. H. sz. 7,129.

Kopácsi-féle ösztöndíjra csődület hirdettetik. H. sz. 10,079.

Appenzeli Graf Ottó, feldkircheni gymn. tanuló kizáratása. H. sz. 10,328.

Lippay-féle ösztöndíjra csődület hirdettetik. H. sz. 10,502.

Völgyi Antal, szegedi gymn. tanuló a Jettim-féle alapítvány árvái sorába fölvétetett 407.

Papp István, hasonlóul szegedi gymn. tanuló ez alapítvány ösztöndíjásai közé soroztatott 415.

„Beiträge zur Hebung der Obstkultur“ című könyvecske megvétele és terjesztése ajánlatik. H. sz. 10,413.

A bécsi polytechnicumai fölvételi módok közöltetnek. H. sz. 10,540.

„Lenne Prigioni“ című olaszkönyv Pellico Silviótól nyelvtanulás végetti használatra megtiltatik. H. sz. 13,518.

Dr. Schenkl „Chrestomathie und Xenophon“ című könyvének második kiadása is használható. H. sz. 13,799.

Győri árva ösztöndíjra csődület hirdettetik. H. sz. 14,086.

Lemberg kerületben a drohobei algymnasiumban tanszékekre pályázat hirdettetik. H. sz. 14,225.

Mádló Károly és Névery Antal, elveszett bizonyítványai. H. sz. 10,546. — 13,147.

Rohrer-féle alapítványra csődület hirdettetik. H. sz. 14,858.

Az érettségi vizsgákra nézve az 1857-ik év april 26-án kiadott rendelet megtartandó H. sz. 15,126.

A bécsi cs. k. állatgyógyintézetbei fölvételi föltételek közöltetnek. H. sz. 18,387.

Kümpfel Vencel, rechenbergi tanuló kizáratása. H. sz. 16,688.

Majer Frigyes, Stummer Ede, Caesar Gyula bizonyítványai elvesztek. H. sz. 13,378. — 13,544.

Stadtegger György, gréci tanuló kizáratása. H. sz. 13,658.

XV. Az év végén maradt összes tanuló ifjuság névjegyzéke.

VIII. Osztályban:

* Berger József, *héb.*
 Bonyhády Ödön.
 Csendics Gyula.
 Gosztonyi Ferenc.
 5. * Gusztafi András, *k. r. pn.*
 Haam Lajos, *kir. öszt. díjas.*
 Herceg Mihály.
 Istváncsics György.

Molcz Ágoston, *k. r. pn.*
 Schmidt Imre.
 15. Spitzer Károly, *héb. ism.*
 Vida Mihály.
 * Wiche József.
 * Wilcek Jakab.
 Karakaszevics Simon, *n. e. g.*
 10. Kelemen Kajetán.
 Kovács Imre.
 * Kronstein Vilmos, *héb.*

VII. Osztályban:

- Bánhidly István.
 * Bognár Ferdinand.
 * Kamocsay Gyula.
 * Kleinmann Lipót, *heb.*
 5. Körösi József.
 Kuzmann József, *heb.*
 Lueff Károly.
 * Moos Nep. János, *k. r. pn.*
 Nagy Béla, *ism.*
 10. Nagy József.
 Pillich Kálmán, *Jett. öszt. díjas.*
 Polczner Jenő.
 * Reitzer Adolf, *heb.*
 * Rosenberg Izidor, *heb.*
 15. * Szluha Ágoston.
 Tauszik Adolf, *heb.*
 Török János.
 * Wéber Károly, *Jett. öszt. díjas.*

VI. Osztályban:

- Ausländer Izidor, *heb.*
 Balogh János.
 * Bauer Vilmos, *heb.*
 Bene Gyula. C.
 5. Bogács István.
 Böhm Ágoston.
 Dészán Géza. C.
 * Farkas István.
 Fodor László.
 10. * Goldfahn Károly, *heb.*
 * Király Antal, *Jett. öszt. díjas.*
 Király Sándor.
 * Krahl Lipót, *heb.*
 Mansberger Vilmos, *heb.*
 15. Meister Sándor.
 * Papp István, *Jett. öszt. díjas.*
 Pikula Mátyás.
 Szegi Imre.
 Szilber Gyula.
 20. Szilber Pál.
 Szinger Gyula, *heb.*
 Szuló Ernő.

- * Tóth Antal.
 Vaczek József.

V. Osztályban:

- Baschó Hermann, *heb.*
 * Bokor József.
 Bonyhády Sándor.
 Csikós Móric.
 5. * Czukor Ignác, *heb.*
 Darás Béni.
 Daubner József, *heb.*
 Deutsch József, *heb.*
 Eördögh József.
 10. * Fischer Antal, *heb.*
 Fischer Móric, *heb.*
 * Galambos Zsigmond.
 Grön János.
 Illésházy Pál.
 15. Kispéter Imre.
 * Kotányi Sándor, *heb.*
 Kovács János.
 Kronstein József, *heb.*
 Magyar Gábor.
 2k. Meskó Sándor.
 Miletitz András, *n. e. g.*
 Mócsi Antal.
 Muskó Sándor.
 Németh Ferenc.
 25. Rongé Móric.
 Sánka Vilmos. C.
 Schmidt Gyula.
 Stein Ferenc.
 Stephanovics Lajos.
 30. Szabadi Pál.
 Szedoglavich Ignác, *kir. öszt. díjas.*
 Szegszárdi Zsigmond.
 * Szokolovics József, *n. e. g.*
 Sztojanovics Simon, *n. e. g.*
 35. Tatity Mihály, *n. e. g.*
 Tóth József.
 Védél Károly.
 Vincze Lambert.
 Wodjaner Imre, *heb.*

IV. Osztályban:

- Bauer Samu, *heb.*
 Csepregi Endre.
 Csikós Mihály.
 * Déry Károly, *heb.*
 5. Dobó István.
 * Domokos József.
 Ehling Ferenc.
 Eröskövy János.
 Erdélyi Döme, *ism.*
 10. Gullai Ferenc.
 Farkass Béla.
 Farkass János.
 Hajós Béla.
 Hunyár Mihály.
 15. Keszler József.
 Kleinmann Móric, *heb.*
 Koreny Ödön.
 Lexa Antal.
 Lovászi Gyula.
 20. * Löw Sándor, *heb.*
 * Löw Tóbiás, *heb.*
 Machold Miksa, *heb.*
 * Makra Péter.
 Molnár János.
 25. Návoy József. C.
 Návoy Kornél. C.
 Neugebauer Dávid, *heb.*
 Papp István.
 * Papp János.
 30. Pfeilschifter Ferenc.
 * Rónai Dezső. C.
 Rosenberg Kálmán, *heb.*
 Schmidt Béla.
 Seress Béla.
 35. Stein János.
 Stern Mihály.
 Taschitsch Pál, *n. e. g.*
 Urbán István.
 Vartha Vince.
 40. Vöneky Pál.
 Wéber János.
 Wittje János.
 Zombory Antal.

III-ik Osztályban:

- Abranovics Lajos.
 Babarczy Ferenc.
 Baumgartner József.
 * Daniel Béla. C.
 5. Deutsch Móric, *heb.*
 Ebner József.
 Engel Móric, *heb.*
 Frank András.
 Freund Zsigmond, *heb.*
 10. Gedosch Mátyás, *n. e. g.*
 Glaub Kristóf, *ism.*
 Gröber Károly.
 * Herz Gyula, *heb.*
 Horváth Gyözö.
 15. Horváth Gyula.
 Katona János.
 * Kazaly Imre.
 Koczián Ferdinand.
 Kószó Imre.
 20. Kószó Márton.
 Kramp János.
 * Krieglér Móric, *heb.*
 * Löw Samu, *heb.*
 Meskó Ödön.
 25. * Mészáros Károly.
 Mészáros Mihály.
 Morán Kálmán.
 Neumann József.
 Nikolics Bogdán, *n. e. g.*
 30. Pauer Ede.
 Pavlovics Svetozár, *n. e. g.*
 Pfeilschifter Gusztáv.
 Róka Lajos.
 Rózsa Imre.
 35. * Schaeffer Ferenc.
 Stojánovics Dusán, *n. e. g.*
 Strach Sebestyén.
 Straubert Károly.
 Szabó György.
 40. Szabó Illés.
 Szabó János.
 Szantner Gusztáv.
 Szekula János.

- Szeles Kálmán.
 45. Szeppenfeld Mátyás.
 * Szluha László.
 Szuló Béla.
 * Takács Károly.
 Török Sándor.
 50. Városi Mihály.
 Weiner Jakab, *heb.*
 Wieselmajer Gyula.
 Zadravác Ödön.
 Zsivity Mihály.
 55. Zsuffa József.

II. Osztályban:

- Bagi Alajos.
 Bálint Ferenc.
 Bánhid György.
 Benedek István.
 5. Benusek János.
 Berecz Gyula.
 Bernheim Sándor, *heb.*
 Bernstein Ferdinand.
 Berta Pál.
 10. Bérczy Antal.
 Börcsök János.
 Brezovszky Lajos.
 Csányi János.
 Dobó Antal.
 15. * Engedi Imre.
 Engler Antal, *heb. ism.*
 Ehrling Miklós.
 Eröskövy Sándor.
 * Franz József.
 20. Gunszt Jakab, *heb.*
 Habi János.
 * Heim Vendel.
 Horváth János.
 Hügel János.
 25. Ivankovics János.
 Klein Adolf, *heb.*
 Klein Manó.
 Kolofon János.
 Komáromy Antal.
 30. Krikkay Gusztáv.

- * Kriszhaber Simon, *heb.*
 Kriszt Sándor.
 Kugler Antal, *ism.*
 Kúnyi József.
 35. Lung János.
 Marschal József.
 * Nagy Pál.
 Nagy József.
 Németh Sándor.
 40. Novák János.
 Petri János.
 * Riesz Gáspár.
 Selymes György.
 Simonyi Károly.
 45. Somogyi István.
 Szeif Péter.
 Sztojkovics Döme, *n. e. g.*
 Szücs Mihály.
 Telbisz Ferenc.
 50. Telléry Ferenc.
 Tóth Mihály.
 Varga Lénárd.
 Varga János.
 Völgyi Antal, *Jett. üszt. díjas.*
 55. * Vöneki Antal.
 Vukovics István, *n. e. g.*
 Walther Mihály.
 * Wiedermann József.

I. Osztályban:

- Aichner Károly.
 Antonovics János, *n. e. g.*
 * Árva József.
 Ausländer Adolf, *heb.*
 5. Bauer Károly, *heb.*
 Böck Károly, *ism.*
 Börcsök János.
 * Braun Simon.
 Csányi István.
 10. Dulics Bódog.
 Ehling János, *ism.*
 Fabriczky József.
 * Feilschifter Pál.
 Fenyvesi János, *ism.*

<p>15. Fodor István.
Frimmel Béla.
Fuchs Károly, <i>ág. vall.</i>
Grósz Lajos.
Grósz Miklós.</p> <p>20. Grön János.
Gruber Ferdinand.
Hanel Károly.
Halász István.
Hegedüs Antal.</p> <p>25. Hochscheidt Márton.
Imrefy József.
Jaksa István.
* Józsa Jenő.
* Kálesz Kálmán.</p> <p>30. * Kaufmann Ferdinand.
Kald Antal.
Kiss István.
Klein Ferenc.
* Klivinyi Antal.</p> <p>35. Kneféli Reinhardt, <i>ág. vall.</i>
Kohn Bernát, <i>héb.</i>
* Kotányi László, <i>héb.</i>
Kovács Ferdinand.
Körmöczy László.</p> <p>40. Kreutzberger Ferdinand.
* Kuhn Lajos.
László Gyula.
Lovászi Titus.
Lung György.</p> <p>45. Malovics István.
Mártin János.
Mesterházy Géza.
Miskófszky Péter.
Nagy József, <i>ism.</i></p> <p>50. * Napholcz Emil.
Návoy Endre.</p> | <p>Návoy György. C.
Ney Simon, <i>héb.</i>
Nuber Samu.</p> <p>55. Oprián Justin, <i>n. e. g. ism.</i>
Ördög Antal, <i>ism.</i>
Papp Ignác, <i>ism.</i>
Raffner István.
Reiter Mihály.</p> <p>60. Reizner János.
* Rosenthal József, <i>héb.</i>
* Rósz József.
Schaeffer Lajos.
Scheucher Károly. C.</p> <p>65. Schnur János.
Schreier Győző. C.
Schulcz Frigyes.
* Simrák János.
Skultéti Ferdinand.</p> <p>70. Strósz Károl.
Szabó Béla, <i>ism. C.</i>
Szegszárdi János.
Szekula Antal, <i>ism.</i>
Szerdahelyi Zsigmond.</p> <p>75. Szűcs Ignác, <i>ism.</i>
Szűcs Mihály.
Talián István.
Tarnay István.
Tatity Péter, <i>n. e. g.</i></p> <p>80. Tenjér Lajos.
Thöresz Antal.
Timpauer János.
Vadász József.
Varga János.</p> <p>85. Vass János.
Veszélka József.
Waldner Jakab.
Weissberger Sándor.</p> |
|--|---|

Év folytán elmaradt 8. — Meghalt 1. — Bejelentett magántanuló volt 8.

Jegyzet. K. r. pn. = kegyesrendi papnövendék. — N. e. g. = nemegyesült görög. — Ág. vall. = ágostai vallásu. Héb. = héber. — Ism. = ismétlő. — C. = convictor. — Kir. öszt. dij. = királyi ösztöndíjas. — Jett. öszt. d. = Jettimi ösztöndíjas. — * jegyzi a minden tárgyból kitévő vagy jeleseket.

Figyelmeztetésül. a) Jövő tanév october 1-ső napján veendi kezdetét, mit megelőzendnek september végnapjain a fölvételi és ismétlői vizsgálatok; ez utóbbiak csak oly tanulóknak engedtetnek meg; kik egy tárgyból nyertek másodrendü osztályt; ha különben viseletök ellen kifogás nem leend; b) a magántanulók hasonlóul kötelezetnek magukat october 1-ső napján rendesen beiratni.

